

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ КАФЕДРА ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ
КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему

«ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК У СИСТЕМІ
СУЧАСНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ»

До захиснику
Віссю?

Студент 2 курсу магістратури заочної форми навчання спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньо-професійної програми «Парламентаризм та парламентська діяльність»
Синюта Дмитро Андрійович

Науковий керівник

доктор політичних наук, професор, доктор суспільних наук, професор гуманітарних наук (Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej Республіки Польща)

Гошовська Валентина Андріївна

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній роботі немає запозичень із праць інших авторів без відповідних посилань

Студент _____
(підпис)

Робота допущена до захисту в екзаменаційній комісії рішенням кафедри парламентаризму від «04» _____ 12 _____ 2023 р., протокол № _____ 14 _____.

Завідувач кафедри парламентаризму, доктор політичних наук, професор

Гошовська Валентина Андріївна

_____ (підпис)

Київ – 2023

АНОТАЦІЯ

Синюта Д.А. Вплив глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму – Кваліфікаційна магістерська робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна магістерська робота на здобуття ступеня вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». – Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, 2023.

Зміст анотації. У магістерській роботі проаналізовано стан наукової розробки проблеми впливу глобалізації; виявлено проблеми та виклики впливу глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму; охарактеризовано загальну специфіку та сучасний стан впливу глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму; виявлено нормативно-правові та організаційні засади впливу глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму; на основі аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду виявлено дієві механізми впливу глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму; розроблено та науково обґрунтовано рекомендації щодо впливу глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму.

Ключові слова: парламентаризм, відбудова, глобалізація, сучасні виклики, повномасштабне вторгнення, уряд, Верховна Рада України, місцеві органи самоврядування.

ANNOTATION

Syniuta D.A. Impact of globalization on development in the system of modern parliamentarism. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Qualifying scientific work for obtaining an educational degree at the second level of higher education (Master's degree), field of study: 28 «Public Management and Administration», specialty: 281 «Public Management and Administration». – Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine, 2023.

Contents of annotation. The master's thesis analyzes the state of scientific development of the problem of the impact of globalization; the problems and challenges of the impact of globalization on development in the system of modern parliamentarism were identified; the general specifics and current state of the impact of globalization on development in the system of modern parliamentarism are characterized; the normative, legal and organizational foundations of the impact of globalization on development in the system of modern parliamentarism are revealed; based on the analysis of foreign and domestic experience, effective mechanisms of the impact of globalization on development in the system of modern parliamentarism were identified; recommendations on the impact of globalization on development in the system of modern parliamentarism have been developed and scientifically substantiated.

Keywords: parliamentarism, reconstruction, globalization, modern obstacles, full-scale invasion, government, Verkhovna Rada of Ukraine, local self-government.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ У СИСТЕМІ СУЧАСНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ	8
1.1.Наукові розробки проблеми впливу глобалізації у системі сучасного парламентаризму	8
1.2.Проблеми та виклики впливу глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму.....	21
РОЗДІЛ 2 ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК У СИСТЕМІ СУЧАСНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ	31
2.1. Вплив глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму: загальна специфіка та сучасний стан в Україні	31
2.2. Нормативно-правові акти та організаційні засади впливу глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму	42
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК У СИСТЕМІ СУЧАСНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ.....	48
3.1.Зарубіжний та вітчизняний досвід застосування дієвих механізмів впливу глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму	48
3.2.Використання впливу глобалізації на розвиток сучасного парламентаризму: рекомендації для ефективного застосування	55
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66

ВСТУП

Сучасний світ перебуває в стані постійних змін, і однією з найбільш суттєвих тенденцій, яка впливає на політичні, економічні та соціальні аспекти життя країн, є глобалізація. Глобалізація є явищем, що поширюється на всі сфери життя суспільства та зумовлює взаємозв'язок та взаємовплив різних країн та регіонів у світі. У цьому контексті, політичні інституції, зокрема парламенти, не залишаються осторонь від впливу глобальних тенденцій.

Актуальність теми дослідження полягає у наслідках, які глобалізація має на політичні структури та управління країнами у всьому світі. В умовах швидкого розвитку інформаційних технологій, зростання міжнародної торгівлі та політичних взаємодій, роль парламентських органів в процесі ухвалення рішень та формування законів набуває нових аспектів та вимог. Глобальні тенденції значно впливають на внутрішню політику країн, їх економіку та соціальні процеси.

Розглянута тема має важливість у контексті адаптації парламентських систем до сучасних реалій, зокрема, у реакції на виклики, які виникають через взаємозв'язок та взаємопроникнення національних та міжнародних аспектів управління. Підвищення відкритості та прозорості роботи парламенту в умовах глобалізації стає важливою складовою для збереження демократичних цінностей та підвищення рівня довіри суспільства до політичної системи.

Розуміння впливу глобалізаційних процесів на парламентарні структури та їхні можливості є ключовим для ефективного функціонування системи управління країною в умовах постійних змін та глобальних викликів. Тому, дослідження цієї теми має значення для розвитку сучасної політичної теорії та практики та може сприяти вдосконаленню парламентської діяльності в умовах глобалізації.

Глобалізація, що об'єднує країни у взаємодію та співпрацю на різних рівнях, від інформаційних потоків до економічних та політичних відносин,

може мати значний вплив на розвиток парламентаризму. Цей вплив може охоплювати різноманітні аспекти: від прозорості та відкритості парламентських процесів до участі у міжнародних відносинах та вирішенні глобальних проблем.

Україна, яка відсвяткувала 32-ту річницю незалежності, опинилася в центрі глобалізаційних процесів ще до свого формального виникнення як суверенної держави. Сам факт здобуття незалежності був наслідком посилення впливу глобалізації на відтворення політичного процесу на теренах колишнього СРСР.

Де-факто Україна відразу відмовилася від більшості соціально-економічних засад, які визначали її розвиток до 1991 року. Це було викликано необхідністю адаптації до нових реалій глобалізації. Україна продемонструвала не лише бажання до опанування нової, абсолютно відмінної від попередньої, моделі економічного розвитку та побудови держави на засадах парламентаризму і демократії, але і готовність до цілковитої адаптації запропонованих ззовні стандартів і правил організації подальшого розвитку суспільства та держави.

Впевнено рухаючись обраним шляхом, Україна станом на сьогодні може відзвітувати результатами не тільки в частині законодавчо закріплених в Конституції України векторів руху в ЄС і НАТО, але і в частині набуття національною економікою максимально можливого рівня відкритості.

Така відкритість проявляється в наступних аспектах:

1. Позитивна щорічна динаміка задоволення високого попиту на українську робочу силу в ЄС, навіть в умовах тотального закриття кордонів країнами ЄС у 2020 році через світову пандемію.

2. Підвищення імпортозалежності національної економіки та скорочення вітчизняного промислового хай-тек сектора.

3. Відкритість до залучення іноземного досвіду корпоративного управління, яка реалізується шляхом забезпечення Україною паритетної участі у наглядових радах державних монополій разом з українськими експертами

також і представників іноземних країн-партнерів.

Глобалізація поставила перед Україною як перед будь-якою іншою країною низку викликів. Зокрема, це: конкуренція з боку розвинених країн, які мають більший економічний потенціал і досвід глобалізації; нерівномірний розподіл вигод від глобалізації, що може призвести до зростання соціальної нерівності всередині країни; можливість використання глобалізації для іноземного втручання у внутрішні справи країни.

Україна має розробити ефективну стратегію адаптації до глобалізаційних процесів, яка дозволить їй отримати максимальні вигоди від участі в них і мінімізувати ризики. Ця стратегія має базуватися на наступних принципах:

1. Розвиток конкурентоспроможної економіки, здатної протистояти конкуренції з боку розвинених країн.
2. Збалансований розподіл вигод від глобалізації, що сприятиме соціальній стабільності всередині країни.
3. Захист національних інтересів від іноземного втручання.

Виконання цих принципів дозволить Україні стати повноправним учасником глобальної економіки і забезпечити успішне майбутнє для свого народу.

Метою даної магістерської роботи є дослідження впливу глобалізації на розвиток парламентаризму у системі сучасного парламентаризму.

Завданнями кваліфікаційної магістерської роботи є:

- проаналізувати стан наукової розробки проблеми впливу глобалізації;
- виявити проблеми та виклики впливу глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму;
- охарактеризувати загальну специфіку та сучасний стан впливу глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму;
- виявити нормативно-правові та організаційні засади впливу глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму;
- на основі аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду виявити дієві

механізми впливу глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму;

- розробити та науково обґрунтувати рекомендації щодо впливу глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму.

Об'єктом кваліфікаційної магістерської роботи є процеси впливу глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму.

Предметом кваліфікаційної магістерської роботи є вплив глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму.

Теоретико-методологічною основою даної кваліфікаційної магістерської роботи є спеціальні, а також загальнонаукові методи пізнання. Зокрема, системний підхід, монографічний порівняння, аналіз, графічний дедукції, синтез, індексний, індукції.

У процесі проведення дослідження для вирішення поставлених завдань було застосовано системний й міждисциплінарний підходи. Також, були використані методи дослідження: термінологічного аналізу (при дослідженні понять “парламентаризм”, “представницька влада” тощо); порівняльного аналізу (для розгляду зарубіжного та вітчизняного досвіду застосування дієвих механізмів впливу глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму); прогнозування (для визначення шляхів зміцнення впливу глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ У СИСТЕМІ СУЧАСНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ

1.1. Наукові розробки проблеми впливу глобалізації у системі сучасного парламентаризму

Глобалізація є «одним із найважливіших процесів сучасності, який має значний вплив на всі сфери суспільного життя, в тому числі і на систему парламентаризму» [1-10].

Наукові розробки проблеми впливу глобалізації у системі парламентаризму можна розділити на кілька напрямів:

- філософсько-правовий напрям вивчає вплив глобалізації на основи парламентаризму, зокрема, на його принципи, функції та завдання.
- історико-правовий напрям аналізує історичний досвід розвитку парламентаризму в умовах глобалізації.
- порівняльно-правовий напрям вивчає вплив глобалізації на різні типи парламентаризму.
- нормативно-правовий напрям аналізує вплив глобалізації на нормативно-правове регулювання парламентаризму.

У рамках філософсько-правового напрямку наукові розробки зосереджені на вивченні таких питань, як:

- Вплив глобалізації на принципи парламентаризму, такі як суверенітет, народовладдя, верховенство права та поділ влади.
- Вплив глобалізації на функції парламентаризму, такі як законодавча, контрольна та представницька.

- Вплив глобалізації на завдання парламентаризму, такі як забезпечення законності та правопорядку, захисту прав і свобод людини та громадянина, а також формування державної політики.

У рамках історико-правового напрямку наукові розробки зосереджені на вивченні таких питань, як:

- Вплив глобалізації на розвиток парламентаризму в різних історичних періодах.
- Вплив глобалізації на взаємодію між національними парламентами в умовах глобалізації.

У рамках порівняльно-правового напрямку наукові розробки зосереджені на вивченні таких питань, як:

- Вплив глобалізації на різні типи парламентаризму, такі як парламентське правління, президентське правління та змішана система.
- Вплив глобалізації на взаємодію між різними типами парламентаризму в умовах глобалізації.

У рамках нормативно-правового напрямку наукові розробки зосереджені на вивченні таких питань, як:

- Вплив глобалізації на міжнародне законодавство, яке регулює діяльність парламентів.
- Вплив глобалізації на національне законодавство, яке регулює діяльність парламентів.

Загалом, наукові розробки проблеми впливу глобалізації у системі парламентаризму свідчать про те, що глобалізація має як позитивний, так і негативний вплив на парламентаризм. З одного боку, глобалізація сприяє розвитку міжнародного співробітництва між парламентами, а також підвищенню ефективності їх діяльності. З іншого боку, глобалізація може призвести до обмеження суверенітету національних парламентів, а також до посилення впливу міжнародних організацій на їх діяльність.

Найбільш актуальними напрямками наукових досліджень у цій галузі є:

- Вивчення впливу глобалізації на роль парламентів у формуванні та реалізації державної політики.
- Вивчення впливу глобалізації на взаємодію між національними парламентами та міжнародними організаціями.
- Вивчення впливу глобалізації на права та свободи людини та громадянина.

Ці дослідження допоможуть краще зрозуміти вплив глобалізації на систему парламентаризму та розробити ефективні механізми адаптації парламентаризму до умов глобалізації.

До початку ХХІ століття проблематика парламентаризму як державно-політичного та соціально-правового явища перебувала у фокусі уваги політичної науки. Це було пов'язано як із відносно швидким академічним конституюванням політології, так і зі специфікою західної політичної традиції, згідно з якою питання публічного управління розглядаються виключно в контексті політичної науки. Однак за останні десятиліття ситуація суттєво змінилася.

По-перше, парламентаризм перетворився з теоретичної на цілком практичну й об'єктивну реальність функціонування системи публічної влади. Він є одним із основних атрибутів демократичної держави. У минулому парламентаризм розглядався як теоретична модель, яка лише потенційно могла бути реалізована на практиці. Однак за останні десятиліття парламентаризм став реальною практикою в більшості країн світу. Він є невід'ємною частиною демократичних держав, в яких народ делегує свою владу обраним представникам.

По-друге, в умовах глобальної кризи демократії саме парламентаризм виступає своєрідним гарантом ефективного демократичного представництва. Глобальна криза демократії, яка спостерігається в сучасному світі, ставить під загрозу принципи представництва та народовладдя. У деяких країнах спостерігається відхід від демократичних принципів, зростає роль

авторитарних тенденцій. У цих умовах парламентаризм є важливим гарантом того, що влада буде належати народу.

Парламент є єдиним органом державної влади, який обирається народом. Він представляє інтереси всіх громадян, а не лише певних груп чи політичних сил. Парламент є відповідальним перед народом за свою діяльність.

По-третє, зростає роль парламентаризму як інституту публічного управління, який поєднує в собі представницьку і законодавчу влади в демократичному суспільстві і набуває особливої актуальності на тлі зростаючих вимог громадян щодо їх залучення у процеси прийняття державно-управлінських рішень.

У сучасному світі перед державою стоїть ряд складних проблем, вирішення яких потребує залучення широких верств населення. Парламент, як інститут публічного управління, має важливе значення для залучення громадян у процеси прийняття рішень. Парламент може стати платформою для обговорення важливих суспільних проблем і пошуку консенсусу між різними соціальними групами.

Класичні теорії парламентаризму виникли в XVIII-XIX століттях і відображали особливості розвитку парламентаризму в цей період. Вони сформувалися в рамках таких наукових шкіл, як [11]:

1. Британська школа, яка представлена концепціями конституціоналізму й утилітаризму. Ці концепції визначають парламентаризм як форму правління, яка базується на принципах верховенства права, розподілу влади та народного представництва.
2. Американська школа, яка представлена концепціями народного представництва і бікамералізму. Ці концепції визначають парламентаризм як форму правління, в якій народ представлений у парламенті, а влада розподілена між двома палатами парламенту.
3. Французька школа, яка представлена концепціями змішаного управління та рівноваги влад, вільного депутатського мандата. Ці концепції

визначають парламентаризм як форму правління, в якій влада розподілена між парламентом, урядом і президентом.

Порівняльна характеристика класичних та сучасних теорій парламентаризму наведена у вигляді табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Назви теорій	Особливості
Класичні	1. Загальноприйнятність принципу народного представництва
	2. Розподіл влади
	3. Конституціоналізм
	4. Більшість
	5. Контроль над урядом
Сучасні	6. Акцент на участі громадянського суспільства
	7. Врахування умов глобалізації
	8. Ефективність
	9. Реформованість

Класичні теорії визначають парламентаризм як форму правління, в якій народ представлений у парламенті, розподілена між різними органами державної влади. Згідно з цією теорією парламентаризм як форма правління базується на принципах верховенства права та конституції. Для цих теорій парламентаризму можна вказати такі особливості:

1. Загальноприйнятність принципу народного представництва. Це означає, що парламент є органом, який представляє інтереси народу.

2. Розподіл влади. Це означає, що влада в державі розподілена між різними органами державної влади, зокрема парламентом, урядом і президентом.

3. Конституціоналізм. Це означає, що влада в державі базується на принципах верховенства права та конституції.

Сучасні теорії парламентаризму виникли в ХХ-ХХІ століттях і відображають особливості розвитку парламентаризму в цей період. Вони враховують такі тенденції, як:

1. Зростання ролі громадянського суспільства. Сучасні теорії визначають парламентаризм як форму правління, яка забезпечує участь громадянського суспільства у політичному процесі.

2. Глобалізація. Сучасні теорії визначають парламентаризм як форму правління, яка адаптована до умов глобалізації.

Особливості сучасних теорій парламентаризму:

1. Акцент на участі громадянського суспільства. Сучасні теорії визначають парламентаризм як форму правління, яка забезпечує участь громадянського суспільства у політичному процесі. Це може здійснюватися через такі механізми, як:

2. Залучення громадськості до законотворчого процесу

3. Контроль громадськості за діяльністю органів державної влади

4. Участь громадськості у виборах

5. Врахування умов глобалізації. Сучасні теорії визначають парламентаризм як форму правління, яка адаптована до умов глобалізації. Це передбачає, що парламенти повинні брати участь у регулюванні міжнародних відносин, а також узгоджувати свою діяльність з парламентами інших країн.

Класичні теорії парламентаризму сформували основи цієї форми правління. Вони визначають такі основні принципи парламентаризму, як: народне представництво, розподіл влади, конституціоналізм.

Французька наукова школа парламентаризму є однією з найстаріших і найвпливовіших у світі. Вона сформувалася в ХVІІІ столітті і розвивалася під впливом таких мислителів, як Шарль Луї де Монтеск'є, Жан-Жак Руссо, Етьєн Сієс.

Основні ідеї французької наукової школи парламентаризму:

Змішане управління та рівновага влад. Ця ідея була сформульована Шарлем Луї де Монтеск'є в його праці «Про дух законів» [12]. Монтеск'є

вважав, що «найкращою формою правління є змішана, в якій влада розподілена між різними органами державної влади. Це забезпечує баланс влад і запобігає їхньому свавілля».

Концепція змішаного управління та рівноваги влад є однією з найважливіших у французькій науковій школі парламентаризму. Вона відображає прагнення французьких мислителів до створення ефективної форми правління, яка б забезпечувала баланс влад і запобігала їхньому свавілля.

Монтеск'є вважав, що найкращою формою правління є та, в якій влада розподілена між різними органами державної влади. Це забезпечує баланс влад, оскільки жоден орган не може отримати надмірну владу.

Монтеск'є виділив три види влади:

1. Законодавчу владу, яка ухвалює закони;
2. Виконавчу владу, яка забезпечує виконання законів;
3. Судову владу, яка вирішує спори та захищає права громадян.

Монтеск'є вважав, що ці три види влади повинні бути розподілені між різними органами державної влади. Концепція змішаного управління та рівноваги влад була реалізована в конституціях багатьох країн світу, зокрема в Франції, США та Великобританії.

1. Вільне депутатське повноваження. Ця ідея була сформульована Етьєном Сієсом в його праці «Декларація прав людини і громадянина». Сієс вважав, що депутати парламенту повинні діяти на власний розсуд, а не підкорятися наказам виборців. Це забезпечує незалежність парламенту та його здатність ефективно представляти інтереси народу.

Концепція вільного депутатського повноваження також є важливою в французькій науковій школі парламентаризму. Вона відображає прагнення французьких мислителів до створення парламенту, який би був незалежним від виборців і міг ефективно представляти інтереси народу.

Сієс вважав, що депутати парламенту повинні діяти на власний розсуд, а не підкорятися наказам виборців. Це забезпечує незалежність парламенту та його здатність ефективно представляти інтереси народу.

Концепція вільного депутатського повноваження була реалізована в конституціях багатьох країн світу, зокрема в Франції та США.

Французька наукова школа парламентаризму зробила значний внесок у розвиток цієї форми правління. Її ідеї були реалізовані в конституціях багатьох країн світу і продовжують впливати на розвиток парламентаризму в сучасному світі.

Зазначені наукові концепції парламентаризму набули свого значення в результаті наступних факторів:

1. Суспільна потреба в ефективній формі правління, яка б забезпечувала права і свободи громадян. У XVIII-XIX століттях в Європі відбувалися революції, які супроводжувалися боротьбою за права і свободи громадян. Парламентська форма правління відповідала цим потребам, оскільки вона передбачає, що народ є джерелом влади і що парламент має повноваження контролювати діяльність уряду.

2. Публічне оприлюднення наукових концепцій. Основні ідеї парламентаризму були сформульовані в працях таких мислителів, як Джон Локк, Монтеск'є, Руссо, Бентам, Сієс. Ці праці були опубліковані та доступні для широкого загалу.

3. Визнання наукових концепцій на рівні законів і конституцій. Ідеї парламентаризму були реалізовані в конституціях багатьох країн світу. Наприклад, конституція Великої Британії 1689 року проголосила, що парламент є вищим органом державної влади.

4. Застосування наукових концепцій у конкретних державах. Парламентська форма правління була запроваджена в багатьох країнах світу, зокрема в Великій Британії, Франції, США, Україні.

У результаті цих факторів зазначені наукові концепції набули свого значення і стали основою для розвитку парламентаризму в світі.

Визнання і застосування класичних концепцій парламентаризму забезпечило добробут у цих країнах, які мають практично за всіма показниками розвитку держав найвищі показники. Це твердження є справедливим, оскільки

класичні концепції парламентаризму передбачають такі принципи, які сприяють розвитку та добробуту держав: народне представництво; розподіл влади; конституціоналізм. Ці принципи сприяють розвитку таких сфер суспільного життя, як:

1. Економіка. Парламенти можуть сприяти економічному розвитку шляхом ухвалення законів, які стимулюють підприємництво, захищають права споживачів та інвестують у соціальну сферу.

2. Політика. Парламенти можуть сприяти політичній стабільності та демократичному розвитку шляхом ухвалення законів, які гарантують права і свободи громадян та захищають верховенство права.

3. Соціальна сфера. Парламенти можуть сприяти розвитку соціальної сфери шляхом ухвалення законів, які гарантують соціальні права громадян, такі як право на освіту, право на медичне обслуговування та право на соціальне забезпечення.

Країни, які мають парламентарну форму правління, як правило, мають високі показники розвитку за такими критеріями, як:

- ВВП на душу населення,
- індекс розвитку людського капіталу,
- індекс свободи преси,
- індекс демократії.

Це підтверджує, що визнання і застосування класичних концепцій парламентаризму є важливим фактором розвитку та добробуту держав.

Однак слід зазначити, що існують і деякі винятки з цього правила. Наприклад, у деяких країнах з парламентарною формою правління спостерігаються корупція, нерівність і соціальні проблеми. Це пов'язано з тим, що не завжди вдається в повній мірі реалізувати принципи парламентаризму.

Розглянемо основні типи парламентаризму [13-17].

Існує кілька типів парламентаризму, які відрізняються один від одного за ступенем верховенства парламенту та характером взаємовідносин між законодавчою та виконавчою владами (рис. 1.1).

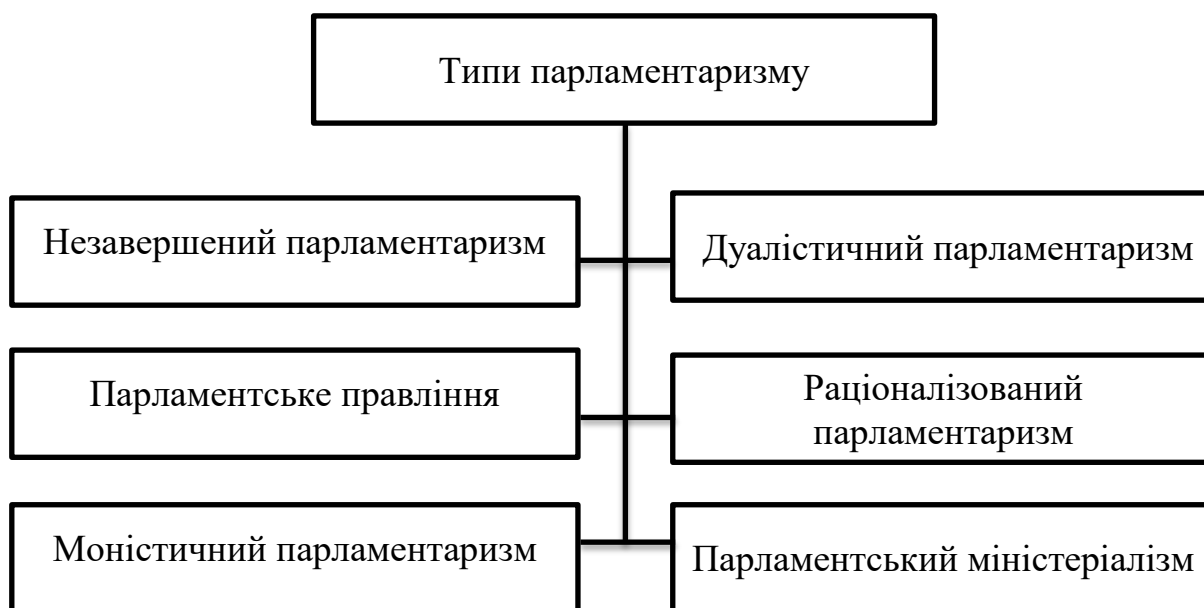

Рис. 1.1. Основні типи парламентаризму

Незавершений парламентаризм є найменш розвиненим типом парламентаризму. При цьому типі парламент формує уряд, але уряд не несе політичної відповідальності перед парламентом. Тобто, уряд може продовжувати свою діяльність навіть у разі висловлення йому вотуму недовіри парламентом. Прикладами незавершеного парламентаризму є:

1. Угорщина (1920-1944)
2. Італія (1922-1943)
3. Німеччина (1933-1945)

Парламентське правління є найпоширенішим типом парламентаризму. При цьому типі парламент має верховну владу, а уряд формується парламентською більшістю і несе політичну відповідальність перед парламентом. Тобто, уряд може продовжувати свою діяльність лише за умови підтримки парламентської більшості. Прикладами парламентського правління є:

1. Велика Британія
2. Франція
3. Німеччина

4. Японія

Моністичний парламентаризм є різновидом парламентського правління, при якому єдиним джерелом влади є парламент. Глава держави при цьому є номінальним главою держави, який не володіє політичною владою. Прикладом моністичного парламентаризму є:

1. Ізраїль

Дуалістичний парламентаризм є різновидом парламентського правління, при якому формально зберігається поділ влади між законодавчою та виконавчою владами, але насправді верховенство належить парламенту.

Прикладами дуалістичного парламентаризму є:

1. Данія

2. Норвегія

3. Швеція

Раціоналізований парламентаризм є різновидом парламентського правління, при якому парламент позбавлений деяких повноважень, які передаються виконавчій владі. Це робиться для підвищення ефективності управління. Прикладами раціоналізованого парламентаризму є:

1. Фінляндія

2. Австрія

3. Швейцарія

Парламентський міністеріалізм є різновидом парламентського правління, при якому парламент відіграє допоміжну роль щодо уряду. Це відбувається тому, що уряд формується за однопартійною основою і де-факто більшість в парламенті належить єдиній політичній силі, лідером якої є глава уряду.

Прикладами парламентського міністеріалізму є:

1. Португалія

2. Іспанія

3. Греція

Крім наведених вище типів парламентаризму, існують також деякі інші, менш поширені типи. До них відносяться:

1. Президентський парламентаризм – при цьому типі парламент обирається народом, а президент є главою держави і має широкі повноваження. Уряд формується президентом і несе політичну відповідальність перед ним, а не перед парламентом.

2. Поліпартійний парламентаризм – при цьому типі в парламенті представлена велика кількість політичних партій, які не можуть сформувати більшість. Уряд в цьому випадку формується за принципом коаліції.

3. Нерозвинений парламентаризм - при цьому типі парламент має обмежені повноваження і не може контролювати діяльність уряду.

Парламентаризм є однією з найпоширеніших форм правління в світі. Він забезпечує ефективну взаємодію законодавчої та виконавчої влади, а також сприяє захисту прав і свобод людини.

Парламентаризм в Україні має давню історію, яка сягає часів Київської Русі [18-22].

У ті часи вищим органом влади був з'їзд князів, який приймав рішення про спільні дії. Згодом, у XVI столітті, в Україні з'явилися перші виборні органи влади – сеймики. Сеймики обиралися шляхтою та мали право приймати закони, збирати податки та оголошувати війну.

У XVIII столітті, після поділів Речі Посполитої, Україна опинилася під владою Російської імперії. У цей період парламентаризм в Україні був обмежений. Імперська влада не дозволяла українцям створювати власні парламентські органи.

Лише після Жовтневого перевороту 1917 року в Україні було створено власний парламент – Центральну Раду. Центральна Рада проголосила незалежність України 20 січня 1918 року. Однак, у 1921 році Україна була окупована Радянським Союзом.

У радянський період парламентаризм в Україні був повністю відсутній. Вищу владу в країні здійснювала Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки (УРСР). Верховна Рада УРСР обиралася не народом, а з'їздом рад.

Після розпаду СРСР в 1991 році Україна стала незалежною державою. 24 серпня 1991 року Верховна Рада УРСР 12-го скликання одностайно проголосувала за «Акт проголошення незалежності України». З проголошенням незалежності в Україні почався процес становлення парламентаризму. У 1994 році відбулися перші вибори до Верховної Ради України. Депутати Верховної Ради обиралися в одномандатних округах.

У 1998 та 2002 роках у країні діяла змішана система парламентських виборів, згідно з якою 225 депутатів обиралися по округах, а 225 – від партій на пропорційній основі.

У 2006 році в Україні була запроваджена чиста пропорційна система парламентських виборів. За цією системою всі депутати обираються від партій на пропорційній основі.

Становлення парламентаризму в Україні є тривалим і складним процесом. У цьому процесі є як успіхи, так і невдачі. Однак, незважаючи на всі труднощі, Україна поступово рухається до створення ефективної та демократичної парламентської системи.

Основні етапи становлення парламентаризму в Україні:

- Київська Русь (X-XIII століття) – з'їзд князів
- Речі Посполита (XVI-XVIII століття) – сеймики
- Російська імперія (XVIII-XX століття) – обмежений

парламентаризм

- Українська Народна Республіка (1917-1921) – Центральна Рада
- Українська Радянська Соціалістична Республіка (1921-1991) –

відсутність парламентаризму

- Незалежна Україна (з 1991 року) – становлення парламентаризму

Особливості українського парламентаризму:

- Перехідний період – Україна перебуває в процесі становлення парламентаризму, тому в ній існують як демократичні, так і недемократичні елементи.

- Вплив політичних партій – політичні партії відіграють ключову

роль у парламентському процесі в Україні.

- Вплив олігархів – олігархи також мають значний вплив на парламентський процес в Україні.

Парламентаризм є важливою складовою демократичної держави. В Україні становлення парламентаризму є тривалим і складним процесом, але він є невідворотним.

1.2. Проблеми та виклики впливу глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму

Глобалізація, яка набирає обертів у сучасному світі, призводить до того, що країни все більше взаємодіють між собою в різних сферах. Це, з одного боку, створює сприятливі умови для розвитку співробітництва та взаєморозуміння між народами. З іншого боку, глобалізація може призвести до втрати національних ідентичностей, а також до поширення екстремізму та радикалізму.

Парламентський вимір реформи державного управління набуває дедалі більшої актуальності на міжнародному рівні. Це пов'язано з такими факторами:

1. Глобалізація, яка призводить до посилення взаємодії між країнами та зростання ролі міжнародних організацій у регулюванні різних сфер суспільного життя.

2. Міжпарламентське співробітництво, яке є важливим інструментом для підтримки діалогу між парламентами різних країн та обміну досвідом у сфері реформи державного управління.

3. Пріоритети діяльності міжнародних організацій, які все більше фокусуються на питаннях ефективності державного управління та розвитку демократичних інститутів.

Парламентський вимір реформи державного управління передбачає активну участь парламентів у процесі реформування державних інститутів. Парламенти можуть внести свій вклад у реформу державного управління в таких сферах: нормативно-правове регулювання (парламенти можуть приймати закони, які створюють правові засади для реформи державного управління); фінансування реформи (парламенти можуть виділяти кошти на фінансування реформи державного управління); контроль за реалізацією реформи (парламенти можуть контролювати реалізацію реформи державного управління та забезпечувати її відповідність інтересам громадян).

Активна участь парламентів у реформі державного управління є важливою умовою для успішної реалізації цих реформ. Парламенти можуть сприяти тому, щоб реформи були прозорими, інклюзивними та відповідали інтересам всіх громадян.

Представницьке правління є основою демократичних режимів у більшості країн світу. Воно характеризується тим, що народ, будучи сувереном, делегує свою владу обраним представникам, які здійснюють управління державою від його імені.

Однак останнім часом представницьке правління опиняється перед серйозними викликами, які мають не стільки національний, скільки глобальний характер. Огляд літературних джерел за досліджуваною у роботі тематикою [11], дозволив умовно поділити ці виклики на дві групи (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Основні виклики для представницького правління

Група викликів	Характеристика
Внутрішні:	
1. Нерівномірність представництва	Не всі громадяни мають рівний доступ до влади.
1. Корупція	Представники народу можуть використовувати свою владу в особистих інтересах.
2. Бюрократія	Представницьке правління часто призводить до зростання бюрократії.
Зовнішні:	

1. Глобалізація	Процеси глобалізації призводять до посилення взаємозалежності країн і регіонів.
2. Політична поляризація	Політична поляризація є тенденцією до зростання розбіжностей у поглядах між різними політичними групами.
3. Зростання ролі популізму	Популізм є політичним рухом, який апелює до емоцій та настроїв населення, використовуючи прості та емоційні гасла.
4. Зростання ролі соціальних мереж	Соціальні мережі є потужним інструментом для поширення інформації та формування громадської думки.
5. Зростання впливу міжнародних організацій	Міжнародні організації, такі як ООН, ЄС, МВФ тощо, відіграють все більш важливу роль у глобальному регулюванні.
6. Технологічний прогрес	Розвиток технологій змінює способи, якими громадяни отримують інформацію та взаємодіють з владою.
7. Зміна клімату	Зміна клімату є глобальною проблемою, яка має серйозний вплив на всі країни світу.

Проаналізуємо детальніше ці виклики. Нерівномірність представництва може бути пов'язано з різними факторами, такими як економічний статус, освіта, місце проживання тощо. Нерівномірність представництва може призвести до того, що інтереси деяких груп населення будуть недостатньо або взагалі не представлені в органах влади. Це може спричинити зростання соціальної напруги та політичної нестабільності.

Щодо корупції, то вона може підірвати довіру громадян до влади і привести до зниження ефективності державного управління. Корупція може проявлятися у різних формах, таких як хабарництво, зловживання службовим становищем, розкрадання державних коштів тощо.

Бюрократія може ускладнити доступ громадян до влади і зробити її менш ефективною. Бюрократія може бути пов'язана з такими факторами, як складність і багаторівневість державного управління, наявність зайвих органів і посад тощо.

Тепер розглянемо зовнішні виклики. Глобалізація ускладнює для національних урядів контроль за своїми територіями і може призвести до

зростання політичної нестабільності. Глобалізація може проявлятися у таких аспектах, як міжнародна торгівля, рух капіталу, міграція, поширення інформаційних технологій тощо.

Політична поляризація може ускладнювати для урядів досягнення консенсусу та ефективне управління державою.

Популізм може призвести до зростання недовіри до інститутів влади та дестабілізації політичного процесу.

Щодо зростання ролі соціальних мереж, варто зазначити, що вони також можуть використовуватися для поширення дезінформації та маніпулювання громадською думкою. Це може ускладнювати для урядів ефективне управління державою та підривати довіру громадян до влади.

Зростання впливу міжнародних організацій може ускладнювати для національних урядів реалізацію власної політики.

Технологічний прогрес може призвести до зростання ролі громадянського суспільства і ускладнити для урядів контроль за громадською думкою. Технологічний прогрес може проявлятися у таких аспектах, як розвиток Інтернету, соціальних мереж, штучного інтелекту тощо.

Зміна клімату може ускладнювати для урядів забезпечення безпеки своїх громадян та ефективне управління державою.

Необхідно зазначити, що глобалізація має амбівалентний характер. З однієї сторони має позитивний вплив на представницьке правління, з іншої – негативний вплив. З одного боку, вона сприяє поширенню демократичних цінностей і інститутів. З іншого боку, вона може посилити деякі з внутрішніх викликів, таких як нерівномірність представництва та корупція.

Одним з найбільш серйозних викликів, пов'язаних з глобалізацією, є зростання нерівномірності. Глобальні економічні процеси призводять до збільшення розриву між багатими та бідними як всередині країн, так і між країнами. Це може ускладнити для урядів представляти інтереси всіх громадян і може призвести до зростання соціальної напруги.

Глобалізація також може сприяти зростанню корупції. Міжнародні організації та транснаціональні корпорації можуть використовувати свою економічну вагу для впливу на національні уряди. Це може ускладнити для урядів протистояти корупції і може призвести до зростання недовір'я до влади.

Представницьке управління, разом з представницькою демократією загалом, останнім часом стикаються з серйозними викликами, що переважно мають глобальний, а не національний характер. Незважаючи на те, що вплив глобалізації «на політичні системи різних держав світу не є універсальним за своїми наслідками (оскільки політичні системи належать до найбільш адаптованих серед інших соціальних систем до внутрішніх і зовнішніх впливів» [11]), проте можна виокремити кілька ключових проблем представницького управління, які є характерними як для «традиційних», так і для «сучасних» демократій.

По-перше, зниження довіри до політичних лідерів та інститутів є одним із найсерйозніших викликів для представницького правління. Воно проявляється «в низькій явці на виборах, зростанні популізму та нетерпимості до інших поглядів» [23].

Зниження довіри має низку причин. Одна з них – це зростання індивідуалізму в сучасному суспільстві. Люди дедалі більше зосереджуються на своїх власних інтересах і менш зацікавлені в політичному житті. Інша причина – це концентрація на особистому житті. Люди мають менше часу та енергії для «політичної участі, оскільки вони зайняті роботою, сім'єю та іншими справами» [24].

Третя причина – це занепад політичної волі. Люди відчують, що їхні голоси не мають значення, і що політика не впливає на їхнє життя.

Четверта причина – це збільшення прірви між правлячою елітою та масами. Люди вважають, що політичні лідери не розуміють їхніх проблем і не представляють їхні інтереси.

Зниження довіри до політичних лідерів та інститутів має серйозні наслідки для демократичних суспільств. Воно може призвести до політичної нестабільності, зростання авторитарних тенденцій та навіть до революції.

Уряди та політичні партії повинні вжити заходів для підвищення довіри громадян до політичних інститутів. Для цього необхідно зробити політику більш доступною та зрозумілою для людей, а також забезпечити, щоб політичні лідери представляли інтереси всіх громадян, а не лише еліти.

До заходів, які вживаються для підвищення довіри до політичних інститутів:

1. Запровадження інститутів прямого народовладдя, таких як референдуми та консультативні референдуми. Це дозволить громадянам безпосередньо брати участь у прийнятті рішень, які їх стосуються.

2. Проведення реформ, які зроблять політичний процес більш прозорим та підзвітним. Це допоможе громадянам зрозуміти, як працює політика, і контролювати діяльність своїх представників.

3. Розвиток громадянського суспільства. Громадські організації можуть відігравати важливу роль у представництві інтересів громадян та підвищенні їхньої політичної активності.

По-друге, розмивання партійних ідентифікацій – це ще один серйозний виклик для представницького правління.

У минулому виборці часто підтримували одну й ту ж партію протягом усього свого життя. Вони відчували, що партія представляє їхні інтереси та цінності. Однак зараз ситуація змінилася. Виборці все частіше змінюють свою партійну підтримку від виборів до виборів. Це може бути пов'язано з низкою факторів, таких як зростання складності суспільних проблем, розбіжність у поглядах серед виборців та вплив соціальних медіа.

Розмивання партійних ідентифікацій має виклики для представницького правління.

1. Ускладнення для політичних партій формування стійкої бази підтримки.

2. Призведення до політичної нестабільності, оскільки уряди часто змінюються.

3. Ускладнення для урядів розробку довгострокової політики, оскільки вони не можуть розраховувати на підтримку своїх рішень з боку виборців.

Щоб вирішити проблему розмивання партійних ідентифікацій, політичним партіям необхідно стати більш відкритими та демократичними. Вони повинні представляти широкий спектр поглядів і інтересів, а не лише вузьку елітну групу. Також важливо, щоб політичні партії проводили більш активну роботу з виборцями. Вони повинні пояснювати свою політику та програми, а також залучати виборців до участі в політичному процесі.

Уряди також можуть допомогти вирішити проблему розмивання партійних ідентифікацій. Вони можуть впровадити інститути прямого народовладдя, такі як референдуми та консультативні референдуми. Це дозволить громадянам безпосередньо брати участь у прийнятті рішень, які їх стосуються.

По-третє, персоналізація електорального вибору – це ще один виклик для представницького правління. У минулому виборці голосували за політичні партії, а не за конкретних кандидатів. Вони вважали, що партія представляє їхні інтереси та цінності. Однак зараз ситуація змінилася. Виборці все частіше голосують за конкретних кандидатів, а не за партії. Це може бути пов'язано з низкою факторів, таких як зростання впливу ЗМІ, розвиток соціальних медіа та персональний характер політичної боротьби.

Щоб вирішити проблему персоналізації електорального вибору, політичним партіям необхідно зосередитися на розбудові своїх партійних брендів та програм. Вони повинні показати виборцям, що представляють їхні інтереси та цінності, а не лише конкретного кандидата.

Також важливо, щоб політичні партії проводили більш активну роботу з виборцями. Вони повинні пояснювати свою політику та програми, а також залучати виборців до участі в політичному процесі.

Уряди також можуть допомогти вирішити проблему персоналізації електорального вибору. Вони можуть впровадити інститути прямого народовладдя, такі як референдуми та консультативні референдуми. Це дозволить громадянам безпосередньо брати участь у прийнятті рішень, які їх стосуються.

Корупція є глобальним явищем, яке існує в будь-якій країні світу, незалежно від її соціально-політичного та економічного розвитку. Жодна країна не може похвалитися повним усуненням корупції. Корупція може проявлятися в різних формах, таких як: хабарництво – надання неправомірної вигоди посадовій особі з метою отримання від неї певних дій або бездіяльності; підкуп – надання неправомірної вигоди посадовій особі з метою схилити її до прийняття певного рішення.

Зловживання службовим становищем – використання посадовою особою своїх повноважень у корисливих цілях. Використання службового становища для незаконного збагачення. Корупція має негативний вплив на всі сфери суспільного життя, в тому числі:

1. Економіку – корупція призводить до економічних втрат, зниження інвестиційної привабливості країни, а також до зростання соціальної нерівності.
2. Політику – корупція підриває довіру до органів державної влади, сприяє розвитку політичної нестабільності.
3. Правосуддя – корупція перешкоджає правосуддю, сприяє безкарності злочинців.
4. Соціальні процеси – корупція призводить до зростання злочинності, соціальної нерівності та інших негативних явищ.

Корупція є однією з найгостріших проблем в Україні. «За даними Transparency International, Україна в 2022 році займає 116 місце із 180 країн в Індексі сприйняття корупції (CPI), що є одним із найнижчих показників серед країн Європи» [25]. До найпоширеніших корупційних діянь в Україні належать:

- Хабарництво – згідно з опитуваннями, хабари в Україні вимагають близько 60% підприємців.

- Підкуп державних службовців – це явище є особливо поширеним в органах правопорядку, прокуратурі, судах та органах державної влади.

Використання службового становища для незаконного збагачення - це явище є особливо поширеним серед чиновників високого рангу.

Корупція в Україні негативно впливає на всі сфери суспільного життя, призводить до економічних втрат, зниження інвестиційної привабливості країни, а також до зростання соціальної нерівності.

Іншим викликом для парламентаризму є зростання впливу транснаціональних корпорацій. Ці корпорації мають значний економічний і політичний вплив, який може призвести до корупції та порушення прав людини. Парламенти повинні бути готові протистояти цьому впливу та захищати інтереси своїх громадян.

Повномасштабне вторгнення росії на територію України 24 лютого 2022 року також має значний вплив на розвиток парламентаризму. Ця війна призвела до посилення міжнародної кооперації та консолідації демократичних країн. Парламенти різних країн ухвалили резолюції, які засуджують агресію росії та підтримують Україну.

Також, агресія і повномасштабне вторгнення ворога на українські землі призвело до зростання уваги до питань безпеки та оборони. Парламенти повинні бути готові реагувати на нові загрози, які виникають у зв'язку з цією війною.

Отже, виділимо напрямки впливу війни в Україні на розвиток парламентаризму:

1. Підвищення ролі парламентів у сфері безпеки та оборони. Парламенти повинні бути готові реагувати на нові загрози, які виникають у зв'язку з цим. Це передбачає посилення повноважень парламентів у сфері контролю за діяльністю урядів у сфері безпеки та оборони.

2. Зростання міжнародної кооперації між парламентами. Парламенти різних країн ухвалили резолюції, які засуджують агресію росії та підтримують

Україну. Це сприяє зміцненню міжнародної кооперації між парламентами та підвищує їхню роль у глобальному політичному процесі.

3. Розвиток громадянського суспільства. Війна в Україні призвела до активізації громадянського суспільства в багатьох країнах. Це сприяє розвитку парламентаризму, оскільки громадянське суспільство може відігравати важливу роль у контролі за діяльністю урядів та парламентів.

Ці зміни будуть мати тривалий вплив на розвиток парламентаризму в світі.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК У СИСТЕМІ СУЧАСНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ

2.1. Вплив глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму: загальна специфіка та сучасний стан в Україні

Центральне місце в публічному управлінні в Україні належить Верховній Раді України – найвищому органу представницького управління та законодавчому органу влади. Ця інституція створює основи для всієї системи державного управління та місцевого самоврядування.

Проте функціонування парламенту в державі не є свідченням про наявність парламентаризму в Україні, тож питання існування парламентаризму в цій країні залишається під сумнівом.

Парламентаризм як соціально-політичне явище є одним із найбільш значущих досягнень цивілізації. Він тісно пов'язаний з визнанням та реалізацією цінностей і принципів конституціоналізму та народного суверенітету, наданням пріоритету правам людини, створенням інститутів представницької демократії та ідеєю переважання парламенту в системі органів державної влади. Парламентаризм у своїй історії має свої корені у середньовіччі і є «формою представництва народу у вигляді обраного або скликаного зібрання, яке має відповідні консультативні або рішучі повноваження в рамках конкретної системи влади чи державного устрою». В конституційній доктрині панує переконання, що «лише умови демократичного самовизначення народу на основі рівних виборчих прав надають парламентській асамблеї характеру демократичного легітимованого народного зібрання. Принцип парламентського представництва відрізняє «парламентаризм демократичної конституційної держави від колегії радників феодального

сюзерена чи органу корпоративного станового представництва більш пізнього періоду, а також від представницьких корпорацій соціалістичної держави» [26].

Історія парламентаризму в Україні має глибокі корені, які сягають часів Київської Русі. При князях Давньої Русі, вищим законодавчим органом і вищим органом управління країною була вища рада при государеві – Боярська дума. Боярська дума складалася з бояр, представників вищого духовенства та інших знатних людей. Вона мала право «обговорювати важливі державні справи, приймати рішення щодо зовнішньої політики, а також оголошувати війну і мир» [13, 27].

Першою спробою ввести представницькі засади в систему органів державного управління варто вважати появу в середині XVI ст. Земських соборів. Земські собори були тимчасовими органами, які скликалися для вирішення важливих питань, таких як оголошення війни, укладення миру, вирішення фінансових питань тощо. До складу Земських соборів входили представники різних станів, включаючи бояр, дворян, купців, духовенство та козаків.

У XVI ст. Вишневецький заснував Запорізьку Січ, що складалася з козаків, які обирали гетьмана, осавулів, суддю та писарів. Запорізька Січ була автономною територією, яка мала власні органи управління. Гетьман Запорізької Січі був обраним главою держави, який мав верховну владу.

У XVII ст. на українських землях відбулося козацьке повстання під проводом Богдана Хмельницького. В результаті цього повстання була утворена Українська козацька держава, у якій гетьман обирався на загальних козацькій раді.

У XVIII ст. Українська козацька держава була ліквідована російською імперією. Однак традиції парламентаризму не були втрачені. У XIX ст. в Україні відбулося кілька селянських повстань, які мали антифеодальний і демократичний характер. У цих повстаннях також були присутні елементи парламентаризму.

Радянський парламентаризм в Україні носив умовний характер. Він був лише камуфляжем реальної влади Комуністичної партії. Єдиною ознакою, що єднала практику системи Рад і справжній парламентаризм, була їхня виборність. Однак і вона носила деформований характер.

Верховна Рада УРСР функціонувала лише формально, як другорядний квазідержавний компартійний інститут. Вона не була органом, що діяв постійно. Діяльність Верховної Ради та її внутрішня організація засвідчували декоративний характер Рад. Верховна Рада не була ні самостійною, ні професійною, ні багатопартійною. Вона була повністю підпорядкована Комуністичній партії, яка визначала її склад, порядок роботи та ухваленні рішення.

Верховна Рада УРСР не мала реального впливу на державну політику. Вона була лише інструментом у руках комуністичної партії, яка використовувала її для легітимації своєї влади.

Після розпаду СРСР в Україні розпочався процес реформування політичної системи. Одним із ключових елементів цих реформ стало запровадження посту Президента України. Президент України був призначений для зміцнення влади, яка була дезорганізована після розпаду СРСР. Однак його влада залежить від дій парламенту.

Україна 24 серпня 1991 року стала незалежною державою з проголошення Акту її незалежності. Верховна Рада України є вищим законодавчим органом України. Вона складається з 450 депутатів, які обираються на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

Період незалежності України став переломним моментом у розвитку парламентаризму в країні. За цей час було закладено основи для формування парламентаризму відповідно до встановлених європейських вимог.

Виділяють такі критерії європейського парламентаризму [28]:

1. Легітимність законодавчого органу означає, що парламент обирається демократичним шляхом, на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

2. Парламентарна незалежність передбачає, що парламент є самостійним органом, який не залежить від інших гілок влади.

3. Баланс політичних сил в парламенті та наявність опозиції є важливою умовою для забезпечення ефективного функціонування парламентаризму. Опозиція виконує контрольну функцію, допомагаючи парламенту утримувати виконавчу владу підзвітною.

4. Підзвітне правління означає, що всі органи влади, включаючи парламент, підзвітні суспільству.

Згідно з цими критеріями, можна зробити висновок, що парламентаризм в Україні набуває все більших ознак європейськості. У період незалежності Верховна Рада України отримала широкі повноваження у сфері законодавчої, бюджетної, контрольної та представницької діяльності. Це відповідає критерію легітимності законодавчого органу.

Також в Україні існує багатопартійна система, яка забезпечує баланс політичних сил в парламенті. Це відповідає критерію балансу політичних сил в парламенті та наявності опозиції.

Однак, у розвитку українського парламентаризму існує ряд проблем, які необхідно вирішувати для того, щоб він відповідав європейським стандартам. Однією з основних проблем є недостатня незалежність Верховної Ради України від виконавчої влади. Іншою проблемою є корупція в парламенті. Депутати Верховної Ради України часто є членами політичних партій, які фінансуються олігархами.

Також у парламенті спостерігається відсутність культури політичного діалогу та консенсусу. Це призводить до політичної поляризації та блокування важливих законодавчих ініціатив.

Інші науковці [29] підкреслюють, що «сучасний парламентаризм в Україні ґрунтується на засадах, які мають європейське коріння». Ці принципи

включають незалежність та верховенство парламенту, його політичну структурованість, підзвітність і підконтрольність парламенту виконавчо-розпорядчих органів, формування уряду на основі співвідношення політичних сил у парламенті та політичну відповідальність уряду.

Парламентаризм в Україні за часів незалежності досяг значних успіхів. Верховна Рада України має широкі повноваження у сфері законодавчої, бюджетної, контрольної та представницької діяльності. Однак, існують певні недоліки, які окреслюють перспективи подальшого розвитку українського парламентаризму.

Недолік перший – недостатня незалежність парламенту від інших гілок влади. Це пов'язано з тим, що політичні партії, які представляють більшість у парламенті, часто отримують фінансування від олігархів. Це призводить до лобіювання інтересів олігархів у парламенті, що може порушувати принцип верховенства права.

Недолік другий – недосконала інституційна організація опозиції в парламенті. В Україні немає закону, який регулює діяльність парламентської опозиції. Це призводить до того, що опозиція традиційно розглядається як «антивладна» інституція, яка протистоїть коаліційній владі. Однак, завдання опозиції не полягає в тому, щоб суперечити більшості, а в тому, щоб контролювати та регулювати її дії, представляти інтереси меншості та підтримувати суспільно важливі проекти.

Недолік третій – суперечливі норми українського законодавства, які визначають конституційно-правовий статус народних депутатів, їх повноваження та загалом професіоналізм українського парламенту. Це призводить до того, що народні депутати часто не мають достатніх знань та навичок для ефективної роботи в парламенті.

У сучасних умовах глобалізації та правової інтеграції міжпарламентське співробітництво є важливим напрямком розвитку українського парламентаризму. Воно сприяє «обміну досвідом, впровадженню кращих

світових практик парламентської діяльності, а також зміцненню міжнародного співробітництва» [30].

Міжпарламентське співробітництво в Україні здійснюється на різних рівнях:

1. Міждержавному – між парламентами різних країн. Цей рівень співробітництва передбачає обмін делегаціями, проведення міжпарламентських конференцій, зустрічей, круглих столів тощо.

2. Міжпартійному – між політичними партіями різних країн. Цей рівень співробітництва передбачає обмін делегаціями, проведення конференцій, зустрічей, круглих столів тощо.

3. Міжпарламентськими групами дружби – між групами депутатів парламентів різних країн. Ці групи створюються для сприяння міжпарламентському співробітництву та зміцненню міжнародних відносин.

Важливу роль у розвитку міжпарламентського співробітництва в Україні відіграє Комітет з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва Верховної Ради України. Цей комітет здійснює контроль за діяльністю парламентських делегацій, а також сприяє розвитку міжпарламентських зв'язків з іноземними державами.

Для поліпшення і координації співпраці з зарубіжними колегами створені депутатські групи Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків з іноземними державами. Усього в Верховній Раді України налічується понад 70 таких груп.

Міжпарламентське співробітництво є важливим фактором розвитку українського парламентаризму. Воно сприяє підвищенню ефективності діяльності Верховної Ради України, зміцненню її міжнародних зв'язків та просуванню інтересів України на міжнародній арені.

Парламентаризм в Україні має чіткі ознаки, що відповідають вимогам європейської конституційної спадщини. Це пов'язано з багаторічною історією становлення та діяльності представницьких органів законодавчої влади в

Україні, а також історичними та політичними традиціями, що лежать в основі сучасного українського суспільства.

До основних проблем розвитку парламентаризму в Україні можна віднести:

Недостатня незалежність парламенту від виконавчої влади. Це пов'язано з тим, що політичні партії, які представляють більшість у парламенті, часто отримують фінансування від олігархів. Це призводить до лобіювання інтересів олігархів у парламенті, що може порушувати принцип верховенства права.

Недосконала інституційна організація опозиції в парламенті. В Україні немає закону, який регулює діяльність парламентської опозиції. Це призводить до того, що опозиція традиційно розглядається як «антивладна» інституція, яка протистоїть коаліційній владі. Однак, завдання опозиції не полягає в тому, щоб суперечити більшості, а в тому, щоб контролювати та регулювати її дії, представляти інтереси меншості та підтримувати суспільно важливі проєкти.

Суперечливі норми українського законодавства, які визначають конституційно-правовий статус народних депутатів, їх повноваження та загалом професіоналізм українського парламенту. Це призводить до того, що народні депутати часто не мають достатніх знань та навичок для ефективної роботи в парламенті.

Верховна Рада України має всі традиційні парламентські ознаки, зокрема:

1. **Виборність.** Депутати Верховної Ради України обираються на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

2. **Представництво інтересів народу.** Верховна Рада України є представницьким органом законодавчої влади, який представляє інтереси всього українського народу.

3. **Законотворчість.** Верховна Рада України є законодавчим органом влади, який приймає закони, що є основою законодавства України.

4. **Контроль.** Верховна Рада України здійснює контроль над діяльністю виконавчої влади.

Проте, соціально-політичні та економічні проблеми українського суспільства, а також тривалий радянський вплив створили певні суперечності та недоліки у діяльності українського парламенту.

Глобалізація – це складне явище, яке має як позитивні, так і негативні аспекти. З одного боку, глобалізація сприяє розвитку міжнародної торгівлі, обміну технологіями та культурою. З іншого боку, вона може призводити до зростання нерівності, екологічних проблем та інших негативних наслідків [1].

Глобалізація має значний вплив на розвиток парламентаризму. З одного боку, вона вимагає від парламентів більшої уваги до глобальних проблем, таких як зміна клімату, міжнародна безпека та економічне співробітництво. З іншого боку, глобалізація може призводити до зростання ролі міжнародних організацій та зменшення ролі національних парламентів.

В Україні глобалізаційні процеси також мають значний вплив на розвиток парламентаризму. З одного боку, Україна прагне до євроінтеграції, що вимагає від Верховної Ради України адаптації до європейських стандартів парламентаризму. З іншого боку, глобалізація може призводити до зростання ролі міжнародних організацій в Україні, що може негативно позначитися на ролі Верховної Ради України.

У сучасних умовах глобалізації можна виділити такі тенденції розвитку парламентаризму:

- Зростання ролі парламентів у регулюванні глобальних проблем. Парламенти все більше уваги приділяють глобальним проблемам, таким як зміна клімату, міжнародна безпека та економічне співробітництво. Вони приймають закони, які спрямовані на вирішення цих проблем, а також контролюють діяльність уряду у цій сфері.

- Зростання ролі міжнародних організацій у парламентській діяльності. Парламенти все більше співпрацюють з міжнародними організаціями, такими як ООН, ЄС та НАТО. Вони беруть участь у роботі міжнародних парламентських асамблей та інших органів, а також приймають закони, які відповідають міжнародним стандартам.

- Зростання ролі громадянського суспільства в парламентській діяльності. Парламенти все більше співпрацюють з громадськими організаціями, які представляють інтереси різних груп населення. Вони проводять громадські слухання, консультуються з громадськістю щодо законопроектів та інших питань, а також використовують досвід громадських організацій у своїй роботі.

Глобалізація має значний вплив на розвиток парламентаризму. Вона вимагає від парламентів більшої уваги до глобальних проблем, зростання ролі міжнародних організацій та співпраці з громадянським суспільством. В Україні глобалізаційні процеси також мають значний вплив на розвиток парламентаризму, що вимагає від Верховної Ради України адаптації до нових умов.

Огляд та систематизація літературних джерел за досліджуваною у роботі тематикою, дозволив ідентифікувати ще такі фактори, які впливають на розвиток парламентаризму в умовах глобалізації:

- розвиток інформаційних технологій. Інформаційні технології сприяють підвищенню прозорості парламентської діяльності та підвищенню ефективності взаємодії між парламентами та іншими суб'єктами міжнародного права.

- зміна політичної кон'юнктури. Зміни в політичній кон'юктурі можуть призводити до зміни ролі парламентів у суспільстві. Наприклад, у періоди політичної нестабільності роль парламентів може зростати, а в періоди політичної стабільності – зменшуватися.

Глобалізація є складним і багатогранним явищем, яке має значний вплив на всі сфери суспільного життя, в тому числі і на розвиток парламентаризму. В умовах глобалізації парламенти повинні адаптуватися до нових умов, щоб ефективно виконувати свої функції та відігравати важливу роль у розвитку суспільства.

Сучасний парламентаризм є складним явищем суспільно-політичного життя суспільства. Роль парламентів у різних країнах відрізняється з огляду на

форму правління, політичні, історичні та правові традиції, їх розвиток та повноваження. Сьогодні в розвинених демократичних країнах парламентаризм «еволюціонує, з огляду на демократичний розвиток, суспільний прогрес та демократизацію суспільних відносин» [3, 4].

Однією з яскравих тенденцій сучасності є узгодження парламентаризму з принципами демократії. У сучасних реаліях народні представники певною мірою дистанціюються від виборців, а інколи навіть проводять політику, протилежну уподобанням громадян. Це призводить до ситуації, коли конкретний виборець не отримує ніяких переваг від власної участі в голосуванні, але його неучасть у виборах матиме ще більш негативні наслідки.

Е. Гутман [31] у даному контексті говорить, що «наслідки нашої неучасті в голосуванні будуть згубними як для всього демократичного суспільства, так і для будь-яких окремих громадян, які прагнуть вигод, що їх може запропонувати демократія».

Ця думка відображає актуальну проблему сучасного парламентаризму, яка полягає в необхідності посилення зв'язку між народними представниками та виборцями. Парламенти повинні бути більш відкритими та прозорими у своїй діяльності, а народні представники повинні бути більш відповідальними перед виборцями.

Для вирішення цієї проблеми можна вжити таких заходів:

1. Розширення прав та можливостей виборців щодо участі в діяльності парламенту. Це може включати право на громадські слухання, право на ініціювання законопроектів та право на відкликання депутатів.

2. Впровадження механізмів контролю за діяльністю парламенту з боку виборців. Це може включати право на проведення референдумів, право на проведення народних голосувань та право на подачу скарг на діяльність парламенту.

3. Посилення освіти громадян у сфері парламентаризму. Це допоможе виборцям краще зрозуміти роль парламенту в демократичному суспільстві та їхні права та можливості щодо участі в його діяльності.

4. Реалізація цих заходів допоможе зміцнити демократизм парламентаризму та зробити його більш ефективним інструментом здійснення народної влади.

Питання вдосконалення роботи Верховної Ради України не залишає своєї актуальності, адже крім вдосконалення законотворчої роботи парламент має створювати належну правову базу для інтеграції країни в європейський правовий простір.

Окрім того, актуальним питанням є вирішення в правовому полі питань, прямо чи побічно пов'язаних з процесами суверенізації: співвідношення різних рівнів політичного представництва, державного управління, місцевого самоврядування, статусу окремих територій, національного фактора, проблем входження в політичний процес різних соціальних груп та інтересів.

Можна цілком погодитися з твердженням, що сьогодні однією з причин суспільно-політичної кризи, яку переживає Україна, є відсутність чіткої інтегративної ідеології, яка б визначала основоположні принципи, довгострокові цілі та перспективи суспільних перетворень.

Політичні сили, що здійснюють владні функції, відмовилися від утопічних нежиттєздатних комуністичних догм, але ще не змогли виробити чіткої, зрозумілої своїм громадянам, близької їх прагненням і бажанням системи суспільних орієнтирів. Відчувається брак соціальної консолідації та довіри.

Отже, в Україні глобалізаційні процеси також мають значний вплив на розвиток парламентаризму. З одного боку, Україна прагне до євроінтеграції, що вимагає від Верховної Ради України адаптації до європейських стандартів парламентаризму. Це позитивно впливає на розвиток українського парламентаризму, оскільки дозволяє йому відповідати міжнародним стандартам і підвищувати ефективність своєї діяльності.

З іншого боку, глобалізаційні процеси можуть негативно позначитися на ролі Верховної Ради України в порівнянні з міжнародними організаціями.

Наприклад, якщо Україна стане членом ЄС, то Верховна Рада України матиме менше повноважень у сфері зовнішньої політики та безпеки.

2.2. Нормативно-правові акти та організаційні засади впливу глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму

У військовий період система законодавства в конкретній країні зазнає важливі та особливі трансформації, які є непритаманними у звичайні мирні часи. Практично весь обсяг нормативно-правових актів спрямований на посилення контролю за дотриманням закону в умовах неспокою та на прийняття рішень, спрямованих на максимальне зміцнення безпеки в межах країни.

Важливо відзначити, що період війни зобов'язує представників урядових структур, особливо Верховну Раду України, ухвалювати лише найактуальніші акти, які вимагають негайної дії. Нині в Україні всі закони та правові акти мають змінену природу, оскільки вимоги воєнного часу стали визначальними для будь-яких необхідних змін у законодавстві.

В березні 2022 року набув чинності Закон України [32, 33]. Цей закон уперше в історії України передбачає кримінальну відповідальність за вчинення низки діянь, що сприяють збройній агресії на території України.

Закон визначає колабораційну діяльність як умисне вчинення дій, які дають можливість державі-агресору провадити збройну агресію проти України або іншим чином допомагають їй у цьому. До таких дій належать, зокрема:

- добровільне зайняття посади в незаконних органах влади, створених державою-агресором на тимчасово окупованій території України;
- участь у створенні, діяльності або підтримці незаконних військових формувань на території України;
- публічні заклики до підтримки держави-агресора або її дій;

- надання допомоги державі-агресору у здійсненні її злочинних дій.

За вчинення колабораційних дій передбачена кримінальна відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна.

Закон про колабораційну діяльність є важливим кроком у зміцненні національної безпеки України. Він надає можливість притягувати до кримінальної відповідальності осіб, які співпрацюють з державою-агресором і сприяють її збройній агресії проти України. Цей закон також є сигналом для всіх громадян України, що колабораційна діяльність є злочином, за який карається законом.

Відтепер, Кримінальний Кодекс України доповнено новою статтею, що визначає відповідальність за дії, які підпадають під колабораційну діяльність. У випадку публічного заперечення здійснення збройної агресії проти нашої країни, здійснення пропаганди у закладах освіти щоб підтримати збройну агресію нашого ворога, будь-яка співпраця з країною-агресором, добровільного прийняття посад у незаконних органах влади, такі дії караються законом як колабораційна діяльність.

Ще одним Законом України ветерани війни та члени сімей загиблих Захисників і Захисниць України отримали додаткові соціальні гарантії. Зокрема, в цьому документі уточнено категорій осіб, які визнаються ветеранами війни та членами сімей загиблих Захисників і Захисниць України. Зокрема, до осіб, які мають право на пенсії нарівні з військовослужбовцями строкової служби та членами їх сімей, було включено осіб з числа членів добровольчих формувань територіальних громад та членів сімей осіб, які входили до складу добровольчих формувань територіальних громад.

Ці зміни є важливим кроком у забезпеченні соціальної захищеності ветеранів війни та членів сімей загиблих Захисників і Захисниць України. Вони свідчать про те, що держава високо цінує їхній внесок у захист України. [34].

Війна в Україні призвела до трагічної загибелі тисяч українських громадян. Серед них є і військовослужбовці, які захищали країну від російської агресії. Для того, щоб забезпечити належний соціальний захист сім'ям загиблих Захисників і Захисниць України, було необхідно законодавчо врегулювати питання про те, хто належить до цих сімей, як отримати статус члена сім'ї загиблого Захисника чи Захисниці України, та на яких підставах.

Ці питання були врегульовані Законом України, в якому до сімей загиблих Захисників і Захисниць України було віднесено

- батьків;
- одного із подружжя, який не одружився вдруге;
- дітей, які не мають (не мали) своїх сімей;
- дітей, які мають свої сім'ї, але стали особами з інвалідністю до досягнення повноліття;
- дітей, обоє батьків яких загинули або пропали безвісти.

Повномасштабне вторгнення в Україну призвело до значних економічних потрясінь. Багато підприємств були змушені призупинити свою діяльність, а інші зазнали збитків. Уряд України ухвалив низку заходів, щоб «допомогти бізнесу пережити війну та налагодити економічні ланцюжки. Одним з таких заходів є впровадження податкових пільг для бізнесу» [35]:

1. Підприємства з оборотом до 10 млрд грн мають право перейти на спрощену систему оподаткування, аналогічну третій групі ФОП. Це означає, що вони сплачуватимуть лише 2% від обороту замість ПДВ (20%) та податку на прибуток (18%).

2. Фізичні особи-підприємці мають право уникати сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за мобілізованих працівників і навіть можуть не сплачувати єдиний податок, якщо не отримують прибутку.

3. Підприємства, розташовані в зонах з активними бойовими діями, отримали право на звільнення від сплати екологічного податку протягом періоду воєнного стану та року після його закінчення.

4. До закінчення періоду воєнного стану податкова служба не накладатиме штрафи на підприємства за порушення закону про використання реєстраторів розрахункових операцій.

Ці пільги є важливим кроком у підтримці українського бізнесу. Вони допоможуть підприємствам зберегти свою діяльність та робочі місця, а також сприятимуть економічному відродженню України після війни.

Додатково, Верховна Рада України регулювала аспекти, пов'язані з умовами праці під час воєнного стану на всіх підприємствах, установах та організаціях, незалежно від форми власності. Прийнятий теж в середині березня 2022 року відповідний Закон України включає в себе низку положень, орієнтованих на оперативне укладення трудових договорів з новими працівниками. Роботодавці тепер можуть укладати «тимчасові трудові угоди з новими працівниками на період тривання воєнного стану або на період заміщення тимчасово відсутнього працівника» [36].

Крім того, нормами цього Закону передбачено можливість переведення та зміни істотних умов праці. Протягом дії воєнного стану роботодавець може без згоди працівника перевести його на іншу роботу, яка не відображена у трудовому договорі. При цьому не застосовується умова про попередження працівника за два місяці до зміни істотних умов праці. Роботодавець також має право припинити трудовий договір з працівником у разі ліквідації підприємства внаслідок знищення усіх його виробничих, організаційних потужностей чи майна в результаті бойових дій. Про такий розірвання договору працівника повинні попередити не пізніше, ніж за 10 днів, і виплатити йому вихідну допомогу у розмірі не менше середньомісячного заробітку.

Крім того, в Законі врегульовано питання щодо надання відпусток, установлення та облік робочого часу та часу відпочинку, призначення роботи для певних категорій працівників, зокрема у разі застосування жінок до важких або шкідливих умов праці, а також підземних робіт.

Взаємодія національних парламентів на міжнародній арені є важливим фактором розвитку парламентаризму в світі. Вона сприяє обміну досвідом,

координації дій та виробленню спільних рекомендацій щодо вирішення актуальних проблем.

Одним із інструментів забезпечення взаємодії національних парламентів є створення спеціальних веб-платформ, які містять різноманітну інформацію про діяльність, проблеми та перспективи розвитку парламентів країн світу.

Одним з таких веб-порталів є AGORA, який позиціонує себе в якості «лідуючої глобальної платформи знань про парламентський розвиток». AGORA була запущена в 2017 році Міжпарламентським союзом (МПС) та Парламентською асамблеєю Ради Європи (ПАРЕ) [36].

Вкінці 2020 року була запущена нова модернізована версія AGORA, яка включає три напрямки:

1. Накопичення та обмін знаннями в сфері парламентаризму. AGORA містить базу даних, яка включає інформацію про діяльність, проблеми та перспективи розвитку парламентів країн світу. Ця інформація доступна для всіх користувачів AGORA.

2. Координація обміну досвідом і вироблення рекомендацій щодо кращих практик в сфері парламентської діяльності. AGORA надає можливості для обміну досвідом між парламентарями та парламентським персоналом з різних країн. Ці можливості включають проведення онлайн-конференцій, семінарів та інших заходів.

3. Розробка та проведення електронних учбових курсів для парламентарів та парламентського персоналу з різноманітних проблем. AGORA пропонує електронні учбові курси з різноманітних тем, пов'язаних з парламентською діяльністю. Ці курси розроблені для підвищення кваліфікації парламентарів та парламентського персоналу.

AGORA є важливим інструментом для забезпечення взаємодії національних парламентів на міжнародній арені. Вона сприяє обміну досвідом, координації дій та виробленню спільних рекомендацій щодо вирішення актуальних проблем.

Війна в Україні призвела до значних змін у законодавстві країни. Уряд України ухвалив ряд нормативно-правових актів, які спрямовані на допомогу людям і зміцнення держави.

Одним із напрямків реформи законодавства є уточнення та спрощення існуючих норм. Наприклад, внесені зміни до Кримінального кодексу України, які передбачають посилення відповідальності за колабораційну діяльність. Також було уточнено порядок надання статусу ветерана війни та членів сімей загиблих Захисників і Захисниць України.

Іншим напрямком реформи законодавства є впровадження нових норм, які відповідають викликам воєнного часу. Наприклад, було запроваджено податкові пільги для бізнесу, які допоможуть йому пережити війну та налагодити економічні ланцюжки. Також було прийнято закон про воєнний стан, який визначає правовий режим на період дії воєнного стану.

Ці зміни є важливими кроками у забезпеченні прав і свобод громадян, а також зміцненні держави. Вони допомагають людям адаптуватися до нових умов і дають можливість уряду ефективніше виконувати свої функції.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК У СИСТЕМІ СУЧАСНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ

3.1. Зарубіжний та вітчизняний досвід застосування дієвих механізмів впливу глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму

Парламент є однією з найважливіших інституцій демократичної держави. Він є законодавчим органом, який представляє інтереси народу. У парламенті, який формується в результаті вільних, конкурентних виборів, опозиція в тій чи іншій формі є завжди.

Опозиція є відображенням суспільного плюралізму, факту, що підтверджує різні соціополітичні поділи в суспільстві. Оскільки суспільства є політично різномірними, їхні представники також різномірні, і ця різномірність повинна враховуватися в політичній практиці держави. Функція критики уряду є традиційною функцією опозиції. Однак сьогодні вона доповнена іншими функціями, такими як:

1. Функція забезпечення прозорості дій парламенту. Опозиція має право запитувати уряд про інформацію про його діяльність, а також має право контролювати виконання урядових рішень.

2. Контролююча функція. Опозиція має право критикувати уряд за його помилки та недоліки. Вона також має право ініціювати розслідування діяльності уряду.

3. Функція забезпечення програмної альтернативи. Опозиція має право пропонувати свої власні програми розвитку країни. Це допомагає уряду вдосконалювати свою власну програму.

Опозицію інституалізовано не в усіх державах. У деяких країнах опозиція

має лише неформальні права. В інших країнах опозиція має більш широкі права, які закріплені в законодавстві.

Прикладом широкого регламентування прав опозиції може бути досвід Франції. У Франції опозиція має право на певну кількість місць у парламенті, а також має право на певний час для виступів у парламенті.

Так, поправка до Конституції Франції [37], внесена в 2008 році, є «прикладом дієвого механізму впливу глобалізації на розвиток парламентаризму». Ця поправка була внесена з метою посилення ролі опозиції в парламенті та забезпечення більшої прозорості та ефективності його роботи.

Поправка передбачає, що регламентом кожної палати парламенту визначаються права парламентських груп, які утворюються у відповідній палаті. Зокрема, регламентом визначаються особливі права опозиційних груп у палаті, а також груп, які становлять меншість.

Ці положення мають на меті забезпечити опозиційним групам більші можливості для участі в роботі парламенту та впливу на його рішення. Зокрема, опозиційні групи мають право на:

- більший час для виступів у парламенті;
- більшу кількість депутатів у комітетах парламенту;
- більшу кількість місць у президії парламенту.

Повна інституалізація опозиції лише на рівні конституції міститься у конституціях Мальти, Португалії, Бутану. У цих конституціях опозиція має право на певну кількість місць у парламенті, а також має право на певний час для виступів у парламенті.

Португальська норма передбачає, що меншість у парламенті має право на демократичну опозицію. Це означає, що «меншість має право на рівне представництво в парламенті, а також на рівні можливості для участі в його роботі» [38].

Крім того, португальська норма передбачає, що опозиційні партії мають право на отримання регулярної інформації від уряду. Це право дозволяє опозиційним партіям більш ефективно відстоювати інтереси своїх виборців та

впливати на формування державної політики.

Подібні норми в Конституціях Франції та Португалії є позитивним прикладом того, як глобалізація може сприяти зміцненню парламентаризму та демократичних інституцій. Вони свідчать про те, що глобалізація може бути використана для посилення ролі опозиції в парламенті та забезпечення більшої прозорості та ефективності його роботи.

Важливо відзначити, що ці норми є лише одним із прикладів того, як глобалізація може впливати на розвиток парламентаризму. Глобалізація може також призводити до інших змін у парламентській діяльності, таких як:

- Збільшення ролі парламентів у вирішенні глобальних проблем.
- Зміни в законодавчій діяльності парламентів.
- Зміни в процедурі роботи парламентів.

Важливо, щоб парламенти адаптувалися до цих змін і ефективно виконували свої функції в умовах глобалізації.

Так, у Конституції Мальти інститут «Лідера Опозиції» чітко закріплений. Цей інститут «спрямований на посилення ролі опозиції в парламенті та забезпечення більшої прозорості та ефективності його роботи» [39].

Конституція Мальти передбачає, що Лідер Опозиції є членом парламенту, який обирається депутатами від опозиції. Лідер Опозиції має право на:

- більший час для виступів у парламенті;
- більшу кількість депутатів у комітетах парламенту;
- більшу кількість місць у президії парламенту.

Крім того, Лідер Опозиції має право на:

- особливу зустріч з Президентом Мальти щомісяця;
- доступ до інформації від уряду;
- право на призначення віце-лідера опозиції.

Ці права дозволяють Лідеру Опозиції більш ефективно відстоювати інтереси своїх виборців та впливати на формування державної політики.

Інститут «Лідера Опозиції» в Конституції Мальти є позитивним прикладом того, як глобалізація може сприяти зміцненню парламентаризму та

демократичних інституцій. Він свідчить про те, що глобалізація може бути використана для посилення ролі опозиції в парламенті та забезпечення більшої прозорості та ефективності його роботи.

Важливо відзначити, що інститут «Лідера Опозиції» не є обов'язковим елементом парламентської системи. Він існує лише в деяких країнах, зокрема в Мальті, Великобританії, Австралії, Канаді тощо.

Впродовж останніх десятиліть глобалізація стала ключовим фактором у формуванні сучасних парламентарних систем. Зарубіжний досвід надає значний обсяг підходів до розвитку парламентаризму в умовах глобальних викликів. Наприклад, країни Європейського Союзу активно застосовують механізми гармонізації своїх парламентських процесів. Вони впроваджують спільні норми та стандарти, що дозволяє підтримувати відкритий діалог та співпрацю в умовах глобальних викликів. Співпраця та взаємодія між національними парламентами у міжнародних організаціях також є важливою складовою. Досвід Великобританії, зокрема, відображає активну роль парламенту у контролі за участю країни в міжнародних організаціях та реалізації міжнародних угод.

У США, де конгрес зіграв значну роль у зовнішній політиці, парламентарний вплив на глобальні питання відображається у прийнятті важливих міжнародних угод. Національні парламенти також активно взаємодіють у рамках регіональних об'єднань, наприклад, у Латинській Америці або Африці. Іспанія та Португалія використовують європейський досвід для модернізації своїх парламентарних структур у контексті глобалізації.

Глобалізація має значний вплив на розвиток парламентаризму у зарубіжних країнах. Вона проявляється в таких сферах:

1. Міжнародне співробітництво. Парламенти різних країн все активніше співпрацюють між собою. Вони обмінюються досвідом, проводять спільні засідання та форуми, розробляють спільні законопроекти. Це сприяє уніфікації законодавств різних країн, а також зміцненню міжнародної безпеки та стабільності.

2. Міжнародні організації. Парламенти є активними учасниками міжнародних організацій, таких як ООН, ОБСЄ, ЄС тощо. Вони беруть участь у розробці міжнародних договорів та угод, а також контролюють їх виконання. Це сприяє участі парламентів у вирішенні глобальних проблем, таких як міжнародна безпека, охорона навколишнього середовища, економічне та соціальне співробітництво.

3. Глобальні виклики. Парламенти повинні знаходити відповіді на глобальні виклики, такі як зміни клімату, міжнародний тероризм, міграція тощо. Це вимагає від парламентів реформування своїх структур і процедур, а також удосконалення законодавчої діяльності.

Український досвід відображає процеси адаптації до глобальних викликів. Наприклад, активна роль парламенту у формуванні та прийнятті міжнародних договорів та законів, які відповідають міжнародним стандартам, є однією з характерних особливостей. Україна також активно співпрацює з міжнародними організаціями та партнерами у рамках зовнішньої політики. Адаптація парламентських процесів до вимог глобальних трендів є важливою для ефективного управління країною.

У вітчизняному контексті, досвід реформ українського парламенту також показує напрямки модернізації та вдосконалення в умовах глобалізації. Зокрема, активізація роботи комітетів, які взаємодіють з міжнародними партнерами, та розширення можливостей для участі громадськості у парламентському процесі є важливими аспектами.

Таким чином, дієве використання глобалізаційного впливу в парламентаризмі відображає важливість міжнародного співробітництва та адаптації внутрішніх парламентських механізмів до сучасних глобальних викликів.

Повномасштабне вторгнення росії на територію України стало серйозним викликом для українського парламентаризму. Уряд України вживає заходів для забезпечення ефективного функціонування парламенту в умовах війни, а також для мінімізації негативного впливу війни на розвиток парламентаризму.

Одним із дієвих механізмів впливу глобалізації на розвиток парламентаризму в Україні є міжнародне співробітництво. Верховна Рада України активно співпрацює з парламентами інших країн, зокрема країн-членів Європейського Союзу, США, Великобританії, Канади тощо. Це співробітництво здійснюється в різних формах, зокрема:

- Участь у міжнародних конференціях та форумах. Верховна Рада України регулярно бере участь у міжнародних конференціях та форумах, присвячених питанням міжнародної безпеки, демократії, прав людини тощо. Це дозволяє парламенту обмінюватися досвідом з іншими парламентами світу, а також сприяє зміцненню міжнародного авторитету України.

- Розробка спільних законопроектів. Верховна Рада України розробляє спільні законопроекти з парламентами інших країн. Це сприяє уніфікації законодавства України з законодавством інших країн, а також зміцненню міжнародного співробітництва.

- Надання гуманітарної допомоги. Верховна Рада України співпрацює з парламентами інших країн у наданні гуманітарної допомоги Україні. Це сприяє підтримці України в умовах війни.

Завдяки міжнародному співробітництву Верховна Рада України має можливість отримувати підтримку з боку інших країн у вирішенні питань, пов'язаних з війною. Це сприяє зміцненню парламентаризму в Україні та підвищенню його ролі у вирішенні глобальних проблем.

Іншим дієвим механізмом впливу глобалізації на розвиток парламентаризму в Україні є участь Верховної Ради України у міжнародних організаціях. Верховна Рада України є активним учасником міжнародних організацій, таких як ООН, ОБСЄ, ЄС тощо. Це дозволяє парламенту брати участь у розробці та реалізації міжнародних договорів та угод, а також сприяє зміцненню міжнародного авторитету України.

У контексті повномасштабного вторгнення росії на територію України Верховна Рада України взяла на себе активну роль у міжнародній правовій боротьбі проти агресії. Парламент України ухвалив резолюції, які засуджують

російську агресію, вимагають від росії припинити війну та притягнути винних у воєнних злочинах до відповідальності. Верховна Рада України також підтримала резолюції інших міжнародних організацій, які засуджують російську агресію.

Участь Верховної Ради України у міжнародних організаціях сприяє ефективному реагуванню на виклик російської агресії. Парламент України має можливість використовувати міжнародні організації для тиску на росію та для забезпечення міжнародної підтримки України.

Крім того, Верховна Рада України проводить реформи, спрямовані на адаптацію парламенту до нових реалій глобалізації. Зокрема, парламент ухвалив Закон України "Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України", який передбачає низку нововведень, таких як:

- Запровадження електронного голосування. Це нововведення має покращити ефективність роботи парламенту та підвищити прозорість його діяльності.
- Запровадження нових форм парламентського контролю. Це нововведення має покращити ефективність контролю за діяльністю уряду та інших органів державної влади.
- Запровадження нових форм участі громадян у роботі парламенту. Це нововведення має сприяти посиленню демократії та громадського контролю за діяльністю парламенту.

Реформування Верховної Ради України сприятиме її ефективному функціонуванню в умовах війни та забезпечить її адаптацію до нових реалій глобалізації.

У цілому, досвід України свідчить про те, що дієві механізми впливу глобалізації на розвиток парламентаризму можуть сприяти зміцненню парламентаризму та підвищенню його ролі у вирішенні глобальних проблем.

3.2. Використання впливу глобалізації на розвиток сучасного парламентаризму: рекомендації для ефективного застосування

На сьогоднішній день вплив глобалізації стає ключовим фактором у розвитку сучасного парламентаризму. Досягнення світової інтеграції та взаємодії між державами робить важливим розуміння та використання цього впливу для оптимізації парламентських структур та процесів.

Сучасний розвиток українського парламентаризму відбувається на тлі процесів глобалізації та правової інтеграції. Ці процеси обумовлюють зростання взаємозалежності між країнами, що вимагає від парламентів більшої взаємодії та співпраці.

Міжпарламентське співробітництво є одним із ключових напрямів діяльності парламентів у сучасному світі. Воно передбачає обмін досвідом, розробку спільних законопроектів, узгодження законодавств різних країн, а також спільні дії у вирішенні глобальних проблем.

Україна є активним учасником міжпарламентського співробітництва. Верховна Рада України має тісні зв'язки з парламентами багатьох країн світу, зокрема з країнами Європи, Сполучених Штатів Америки, Китаю, Індії тощо.

Міжпарламентське співробітництво сприяє зміцненню міжнародного авторитету України, а також підвищенню ролі українського парламенту у вирішенні глобальних проблем.

Одним із важливих напрямів міжпарламентського співробітництва є обмін досвідом. Парламенти різних країн можуть навчатися один у одного, як ефективно виконувати свої функції. Наприклад, Верховна Рада України перейняла досвід парламентів інших країн у сфері:

- Розробки та ухвалення законів;
- Контролю за діяльністю уряду;
- Учасності у міжнародних організаціях;
- Забезпечення прозорості та ефективності роботи парламенту.

Іншим важливим напрямом міжпарламентського співробітництва є розробка спільних законопроектів. Це дозволяє узгодити законодавство різних країн, а також сприяє гармонізації міжнародного права.

Україна є співавтором численних міжнародних договорів та угод, які розроблені з участю парламентів інших країн.

Міжпарламентське співробітництво також передбачає спільні дії у вирішенні глобальних проблем. Парламенти різних країн можуть об'єднувати свої зусилля для вирішення таких проблем, як:

- Міжнародна безпека;
- Охорона навколишнього середовища;
- Економічне та соціальне співробітництво;
- Права людини.

Український парламент активно бере участь у вирішенні глобальних проблем. Зокрема, Верховна Рада України є членом Парламентської асамблеї Ради Європи, Парламентської асамблеї ОБСЄ та інших міжнародних організацій.

Таким чином, міжпарламентське співробітництво є важливим напрямом діяльності парламентів у сучасному світі. Воно сприяє зміцненню міжнародного авторитету парламентів, підвищенню їх ролі у вирішенні глобальних проблем, а також обміну досвідом та впровадження кращих світових практик парламентської діяльності.

Проведене у роботі дослідження за проблемою дослідження впливу глобалізації на розвиток у системі сучасного парламентаризму, дало змогу виділити такі рекомендації:

1. Створення глобально орієнтованих стратегій. Парламент повинен розробляти стратегії, які враховують вплив глобальних процесів на внутрішні аспекти управління країною. Це означає посилення співпраці міжнародних комітетів та вивчення глобальних трендів для прийняття інформованих рішень. Парламент України може активно співпрацювати з міжнародними організаціями та іншими країнами, створюючи стратегії, які б дозволили

спільно реагувати на події та виклики, що виникають внаслідок конфлікту. Це може включати розробку спільних підходів до реформ в системі оборони, економічні політики та дипломатичних зусиль для забезпечення міжнародної підтримки.

2. Участь у міжнародних організаціях. Парламент має активно взаємодіяти з міжнародними органами для формування рішень, які враховують глобальні виклики. Це дозволить розширити спектр можливостей для впливу на міжнародному рівні. Участь в міжнародних організаціях є важливим механізмом для українського парламенту в контексті повномасштабного вторгнення ворога росії в Україну у 2022 році. Парламент може активно співпрацювати з міжнародними організаціями, такими як ООН, Європейський союз, НАТО та інші, для висунення і підтримки рішень, спрямованих на врегулювання конфлікту. Участь в таких організаціях дозволить Україні активно впливати на формування міжнародних політичних стратегій, отримувати підтримку від міжнародної спільноти та сприяти формуванню міжнародної коаліції для підтримки України в цей складний період.

3. Сприяння відкритому обміну інформацією. Парламентські органи повинні сприяти обміну досвідом та інформацією між різними країнами для ефективного використання глобальних інновацій у законодавстві. Парламент України може сприяти цьому, забезпечуючи прозорість в діяльності, передачі та отриманні інформації щодо ситуації в країні під час війни. Це включає передачу актуальної інформації міжнародним партнерам, представникам міжнародних організацій, дипломатам, що сприятиме кращому розумінню ситуації в Україні та отриманню підтримки на міжнародному рівні. Такий відкритий обмін інформацією сприятиме підтримці України та утриманню міжнародної уваги до ситуації в країні.

4. Адаптація до глобальних стандартів. Прийняття законодавства та створення структур, що відповідають міжнародним стандартам, допоможе забезпечити ефективну реакцію на глобальні виклики.

У світлі сучасних подій, які відбуваються в Україні після повномасштабного вторгнення росії, адаптація до глобальних стандартів стає більш нагальною. Парламент України може і повинен активно сприяти цій адаптації, впроваджуючи та приводячи вітчизняне законодавство у відповідність зі світовими нормами та стандартами. Це може включати приведення внутрішнього законодавства до європейських та міжнародних стандартів у галузях прав людини, демократії, економічного розвитку та інших сферах.

Адаптація до глобальних стандартів також включає в себе участь в роботі міжнародних організацій та підтримку міжнародних ініціатив, спрямованих на зміцнення демократії, прав людини та міжнародної безпеки. Парламент може активно сприяти цьому, приймаючи закони, що відповідають міжнародним стандартам та конвенціям, а також участь у міжнародних форумах та робочих групах для обміну досвідом та узгодження законодавства.

5. Залучення громадськості до парламентських процесів. Парламентські органи мають активно залучати громадськість до роботи з розробки та впровадження законодавства, пов'язаного з глобальними питаннями. Залучення громадськості до парламентських процесів стає важливим аспектом в контексті глобальних подій, які мають велике значення для України. Парламент повинен активно сприяти залученню громадськості до прийняття рішень та формування політики шляхом створення механізмів відкритості та прозорості. Це може бути досягнуто шляхом проведення громадських слухань, форумів, а також через залучення громадських організацій та активістів до обговорення та впровадження законодавчих ініціатив.

Створення прозорих та доступних механізмів звітування перед громадськістю, публічні обговорення законопроектів і прийняття рішень на основі відкритих дебатів – це ключові аспекти, які дозволять забезпечити більшу участь громадськості у формуванні парламентських рішень. Такий відкритий та діалоговий підхід допоможе підвищити довіру громадськості до

парламентських органів та забезпечити широку підтримку важливих ініціатив у суспільстві.

6. Підтримка інновацій та технологій. Використання сучасних технологій та інновацій дозволить парламентам ефективніше реагувати на глобальні виклики, сприяти розвитку електронного урядування та забезпечувати відкритість та доступність інформації. У контексті повномасштабного вторгнення росії на територію України, парламент України має роль у підтримці інновацій та технологій для зміцнення обороноздатності та забезпечення безпеки країни. Запровадження сучасних технологій та інноваційних рішень у сфері оборони, кібербезпеки та економіки є важливим завданням.

Парламент повинен сприяти створенню сприятливих умов для розвитку високотехнологічних галузей, підтримувати науково-технічний прогрес та стимулювати інноваційну діяльність в країні. Це може бути досягнуто шляхом прийняття відповідного законодавства, яке сприятиме стимулюванню досліджень та розвитку нових технологій, а також фінансової підтримки для інноваційних проектів та стартапів.

Створення інноваційних програм, спрямованих на розвиток технологічних рішень для зміцнення обороноздатності та забезпечення кібербезпеки, а також сприяння впровадженню сучасних технологій у військовій сфері, є важливим напрямком діяльності парламенту в умовах військових загроз.

7. Формування глобальних коаліцій. Парламенти можуть співпрацювати між собою для створення коаліцій та спільних стратегій у виборі глобальних викликів. Організація спільних ініціатив із залученням кількох країн дозволить об'єднати зусилля та ефективно впливати на розвиток парламентаризму в умовах глобалізації. У контексті повномасштабного вторгнення росії на територію України, український парламент має звертати увагу на формування глобальних коаліцій для підтримки України та засудження агресії. Важливо взаємодіяти з іншими країнами та міжнародними організаціями для об'єднання

зусиль у вирішенні ситуації та відстоюванні міжнародних норм та принципів права.

Парламент має активно залучати міжнародне співтовариство до підтримки суверенітету та територіальної цілісності України, формуючи спільні позиції щодо санкцій та міжнародної підтримки.

Співпраця з іншими країнами через формування глобальних коаліцій допоможе у зміцненні міжнародної підтримки для забезпечення безпеки України та протистоянні агресії. Це може включати обмін інформацією, спільні дипломатичні дії, а також співпрацю в рамках міжнародних організацій для прийняття спільних рішень та дій в підтримку міжнародної безпеки та стабільності.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі проведено дослідження впливу глобалізації на розвиток сучасного парламентаризму. Глобалізація є одним із найважливіших процесів сучасності, який має значний вплив на всі сфери суспільного життя, у тому числі і на парламентаризм. У результаті дослідження сформовано ряд теоретичних, методичних і практичних положень, які можна узагальнити таким чином:

У роботі було проведено аналіз впливу глобалізації на парламентаризм, класичних та сучасних теорій парламентаризму, а також становлення парламентаризму в Україні.

Проведено аналіз позитивного та негативного впливу глобалізації на парламентаризм. Було встановлено, що глобалізація сприяє розвитку міжнародного співробітництва між парламентами, а також підвищенню ефективності їх діяльності. Однак, глобалізація також може призвести до обмеження суверенітету національних парламентів, а також до посилення впливу міжнародних організацій на їх діяльність.

Встановлено, що класичні теорії визначають парламентаризм як форму правління, в якій народ представлений у парламенті, а влада розподілена між різними органами державної влади. Сучасні теорії також підкреслюють важливість народного представництва, але вони також акцентують увагу на ролі громадянського суспільства та на необхідності адаптації парламентаризму до умов глобалізації.

Встановлено, що становлення парламентаризму в Україні є тривалим і складним процесом, який має як успіхи, так і невдачі. Основні особливості українського парламентаризму – це перехідний період, вплив політичних партій та вплив олігархів.

Визначено, що парламентаризм в Україні має давню історію, яка сягає часів Київської Русі. Однак у радянський період він носив умовний характер і

був лише камуфляжем реальної влади комуністичної партії. Після розпаду СРСР в Україні розпочався процес реформування політичної системи. Було запроваджено пост Президента України та проведено ряд реформ, які наближали систему влади до принципів парламентаризму.

Виявлено, що незважаючи на ці реформи, парламентаризм в Україні досі не є повноцінним. До основних проблем, які заважають розвитку парламентаризму в Україні, можна віднести: розмивання партійних ідентифікацій; персоналізація електорального вибору; зростання впливу транснаціональних корпорацій; вплив війни в Україні на політичний процес;

Встановлено, що парламентаризм в Україні має чіткі ознаки, що відповідають вимогам європейської конституційної спадщини. Однак, існують певні проблеми, які необхідно вирішувати для того, щоб він відповідав європейським стандартам.

Ідентифіковано, що глобалізація має значний вплив на розвиток парламентаризму, тому вимагає від парламентів більшої уваги до глобальних проблем, зростання ролі міжнародних організацій та співпраці з громадянським суспільством. В Україні глобалізаційні процеси також мають значний вплив на розвиток парламентаризму, що вимагає від Верховної Ради України адаптації до нових умов.

Встановлено, що глобалізація впливає на розвиток парламентаризму в двох напрямках: посилення ролі парламентів у регулюванні глобальних проблем та зменшення ролі парламентів у порівнянні з міжнародними організаціями.

Обґрунтовано, що для України глобалізація має як позитивні, так і негативні наслідки для розвитку парламентаризму.

У роботі проведено аналіз змін у законодавстві України в період воєнного стану. Встановлено, що найважливішими змінами є введення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність та розширення соціальних гарантій для ветеранів війни та членів сімей загиблих Захисників і Захисниць України. Визначено, що ці зміни є важливим кроком у зміцненні національної

безпеки України та забезпеченні соціальної захищеності громадян, які постраждали від війни.

Встановлено, що повномасштабне вторгнення ворога на територію України призвело до значних змін у законодавстві країни. Уряд України ухвалив низку нормативно-правових актів, які спрямовані на допомогу людям і зміцнення держави.

У даній роботі ретельно проаналізовано роль опозиції у парламентській системі як ключової складової демократичних установ. Визначено, що опозиція є важливим елементом для забезпечення балансу влади та відображає різноманітність поглядів у суспільстві. Обґрунтовано, що її функції включають не лише критику уряду, а й забезпечення прозорості дій парламенту, контролю за урядовою діяльністю та пропозицію альтернативних стратегій розвитку країни.

Додатково відзначено, що інституалізація опозиції може відрізнитися у різних країнах, де вона може мати різний ступінь закріпленості прав у законодавстві. Наведено приклади Франції, Мальти та Португалії, де регламентування прав опозиції впливає на її роль у парламентській діяльності.

Крім цього, проаналізовано поправку до Конституції Франції, спрямовану на зміцнення ролі опозиції у парламенті та забезпечення більшої прозорості його роботи. Зазначено, що ці зміни є одним з виявів позитивного впливу глобалізації на розвиток демократичних інститутів та підкреслено необхідність адаптації парламентів до нових умов у світі.

В роботі було проведено аналіз впливу глобалізації на розвиток парламентаризму в сучасному світі. Встановлено, що глобалізація має значний вплив на розвиток парламентаризму, проявляючись у таких сферах: міжнародне співробітництво, участь у міжнародних організаціях та вирішення глобальних проблем.

У роботі було досліджено вплив глобалізації на розвиток українського парламентаризму. Встановлено, що глобалізація вимагає від українського парламенту адаптації до нових умов, а також посилення його ролі у вирішенні

глобальних проблем. Для цього Верховна Рада України має активно співпрацювати з міжнародними організаціями, сприяти обміну досвідом та впровадженню кращих світових практик парламентської діяльності.

У роботі було досліджено вплив глобалізації на розвиток українського парламентаризму в умовах повномасштабного вторгнення росії. Встановлено, що глобалізація вимагає від українського парламенту адаптації до нових умов, а також посилення його ролі у вирішенні глобальних проблем. Для цього Верховна Рада України має активно сприяти адаптації до глобальних стандартів, залученню громадськості до парламентських процесів та підтримці інновацій та технологій.

Встановлено, що глобалізація є одним із найважливіших факторів, що впливає на розвиток сучасного парламентаризму, адже обумовлює зростання взаємозалежності між країнами, що вимагає від парламентів більшої взаємодії та співпраці.

Дослідження впливу глобалізації на розвиток українського парламентаризму показало, що глобалізація має як позитивний, так і негативний вплив.

До позитивних наслідків глобалізації відносяться:

- розширення міжнародного співробітництва парламентів;
- узгодження законодавств різних країн;
- сприяння вирішенню глобальних проблем.

До негативних наслідків глобалізації відносяться:

- зростання впливу транснаціональних корпорацій і фінансових інститутів;
- послаблення ролі національних парламентів;
- зростання ризиків для демократичних цінностей.

Обґрунтовано, що для успішної адаптації до нових умов глобалізації та посилення ролі у вирішенні глобальних проблем український парламент має:

- активно співпрацювати з іншими парламентами світу;
- сприяти узгодженню законодавств України з міжнародними

стандартами;

- активно брати участь у вирішенні глобальних проблем.

Крім того, український парламент має:

- захищати національні інтереси України на міжнародній арені;
- сприяти розвитку демократичних цінностей та інститутів.

Запровадження цих заходів дозволить українському парламенту успішно адаптуватися до нових умов глобалізації та посилити свою роль у вирішенні глобальних проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Француз-Яковець Т. А. (2019). Тенденції розвитку парламентаризму в контексті сучасних глобалізаційних процесів. Правничий вісник Університету «КРОК», (35), 6–14. URL: <https://lbku.krok.edu.ua/index.php/krok-university-law-journal/article/view/214>.
2. Оdotюк І. В. Глобалізація і локалізація: від теорії до практики. Ефективна економіка. 2021. № 11. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9527> (дата звернення: 21.11.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.11.8.
3. Войтович Р. Місце, роль та функції національної держави в контексті сучасних глобалізаційних процесів. Вісник Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. 2004. № 2. С. 70–81.
4. Барабаш Ю. Г. «Глобалізаційний виклик парламентаризму»: конституційно-правовий аналіз. Часопис Хмельниц. ун-ту управління та права. 2007. № 1. С. 40–46.
5. Барабаш Ю.Г. Принципи парламентського контролю. Підприємництво, господарство і право 2003. № 7. С. 82–85.
6. Hirst P., Thompson G. Globalization in Question: The International Economy and the Possibilities of Governance. Cambridge: Polity Press, 1996.
7. Obstfeld M., Taylor A.M. Global capital markets: Integration, crisis, and growth. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. URL: www.cambridge.org.
8. Журавський В.С. Теоретичні та організаційно-правові проблеми становлення і розвитку українського парламентаризму: дис. ... д-ра . юрид. наук. Одеса, 2001. С. 24.
9. Журавський В.С. Становлення і розвиток українського парламентаризму: (теоретичні та організаційно-правові проблеми). Київ. Парламент. вид-во. 2002. 344 с.
10. Магновський І.Й. Правова природа парламентських процедур:

загальнотеоретичний аспект. Правова система: теорія і практика. Південноукраїнський правничий часопис. Вип. 1. 2019. С. 45–48.

11. Представницька влада у державотворчому процесі України : монографія / за ред. В. А. Гошовської. – Київ : НАДУ, 2018. – 384 с.

12. Монтеск'є Ш.Л. Про дух законів : хрестоматія. Київ, 2008. URL: <http://pid.atwebpages.com/geopolitika-hrestomatiya-burlakov.html>.

13. Парламентаризм як політичний інститут : навч.-метод. посіб.для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти [Електронне видання / уклад.: А. Прохоренко, А. Пехник ; Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2023.– 52 с. – Режим доступу: URL: <https://hdl.handle.net/11300/25689>

14. Панчак-Бялоблоцка Н. В. Політична структуризація парламентів країн Центральної Європи. Львів: ПАІС, 2014. 351 с.

15. Милосердна І. М. Європейські моделі інституту референдуму в сучасних умовах Актуальні проблеми політики: Збірник наукових праць, 2018. Вип.62. С. 95–103.

16. Гайєк Ф. А. Право, законодавство і свобода. Нове визначення ліберальних принципів справедливості і політичної економії. Т. 1–3. К.: Аквілон-Прес, 2018.

17. Гончаренко В. Склад верхньої палати бікамерального парламенту (історико-правовий аспект) // Вісн. Нац. акад. прав. Наук України.– № 3 (74).– 2013. – С. 48–55.

18. Кислий П., Вайз Ч. Становлення парламентаризму в Україні: На тлі світового досвіду. К.: Абрис, 2018.

19. Конституційна реформа в Україні: новий етап та сучасні виклики: матер. наук.-практ. конф. (24 червня, 2015 року). К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2015. 284 с.

20. Конституція України, прийнята на V сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96->

%D0%B2%D1%80#Text.

21. Михеєнко Р. Виконавча влада і конституційні статуси Президента України та Кабінету Міністрів України. Право України. 2019. № 8.

22. Копиленко О. Парламентаризм в Україні. Семінар: парламентаризм в Україні. Проблеми відкритості, демократизації і довіри. Київ. Інститут Кеннана. Київський проект, 2000. С. 4–6.

23. Rosanvallon P. Counter-Democracy: Politics in an Age of Distrust. Cambridge : Cambridge University Press, 2008. 350 p.

24. Manin B. The Principles of Representative Government. Cambridge. New York : Cambridge University Press, 1997. 243 p.

25. Маятник боротьби з корупцією в Україні: крок вперед після кроку назад URL <https://cpi.ti-ukraine.org/>.

26. Вайз Ч., Кислий П. Становлення парламентаризму в Україні на тлі світового досвіду. К.: Абрис, 2000. 414 с.

27. Парламентаризм в Україні та країнах Європи: історико-правова ретроспектива і сучасність: Матеріали 14-тої Всеукраїнської наукової конференції / Наукові конференції історико-правової проблематики. Вип. 14 / Терлюк І.Я. (упорядкування)/ ІППО НУ «Львівська політехніка». Львів: Л-Прес, 2022. 224 с.

28. Дубас В. Європейські стандарти сучасного парламентаризму (за позиціями Європейської Комісії «За демократію через право»). Український часопис конституційного права. 2019. № 2. С. 60–73.

29. Ільницька У.В., Крачковський Б.П. Становлення українського парламентаризму та особливості функціонування представницьких органів державної влади на різних етапах історичного розвитку. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. 2009. Том 11. № 3(42). Ч. 1. С. 373–381.

30. Палєєва Ю.С., Бочарова Н.В., Тодорошко Т.А. Інформаційно-аналітичні ресурси щодо розвитку сучасного парламентаризму. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. С. 40-43.

31. Гутман Е. Типи і парадокси демократії. Емі Гутман. Демократія. Антологія. упоряд. О. Проценко. К. Смолоскип, 2005. С. 143–154.

32. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» від 15.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text> (дата звернення: 22.11.2023).

33. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо уточнення норм, що регулюють питання визначення категорій осіб, які визнаються ветеранами війни та членами сімей загиблих Захисників і Захисниць України, та надання їм соціальних гарантій» від 15.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-20#Text> (дата звернення: 22.11.2023).

34. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 21.03.2022 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 45, ст. 425. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 22. 11. 2023)

35. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 22. 11. 2023).

36. AGORA. Portal for Parliamentary Development. URL: <https://www.agora-parl.org/> (дата звернення: 22.11.2023).

37. Конституція Французької Республіки URL: <https://pravo.org.ua/books/konstytutsiya-frantsuzkoyi-respubliky/>.

38. Конституції країн світу: Італійська Республіка, Держава-Місто Ватикан, Королівство Іспанія, Португальська Республіка / О. В. Коротюк, О. В. Лавринович / Переклад – Т. В. Руденко, В. С. Станіч. – К. : ОВК, 2021. – 320 с.

39. Конституції країн світу: Королівство Нідерланди, Велике Герцогство Люксембург, Республіка Мальта, Князівство Монако / О. В. Коротюк, О. В. Лавринович / Переклад – В. С. Станіч. – К. : ОВК, 2023. – 260 с.